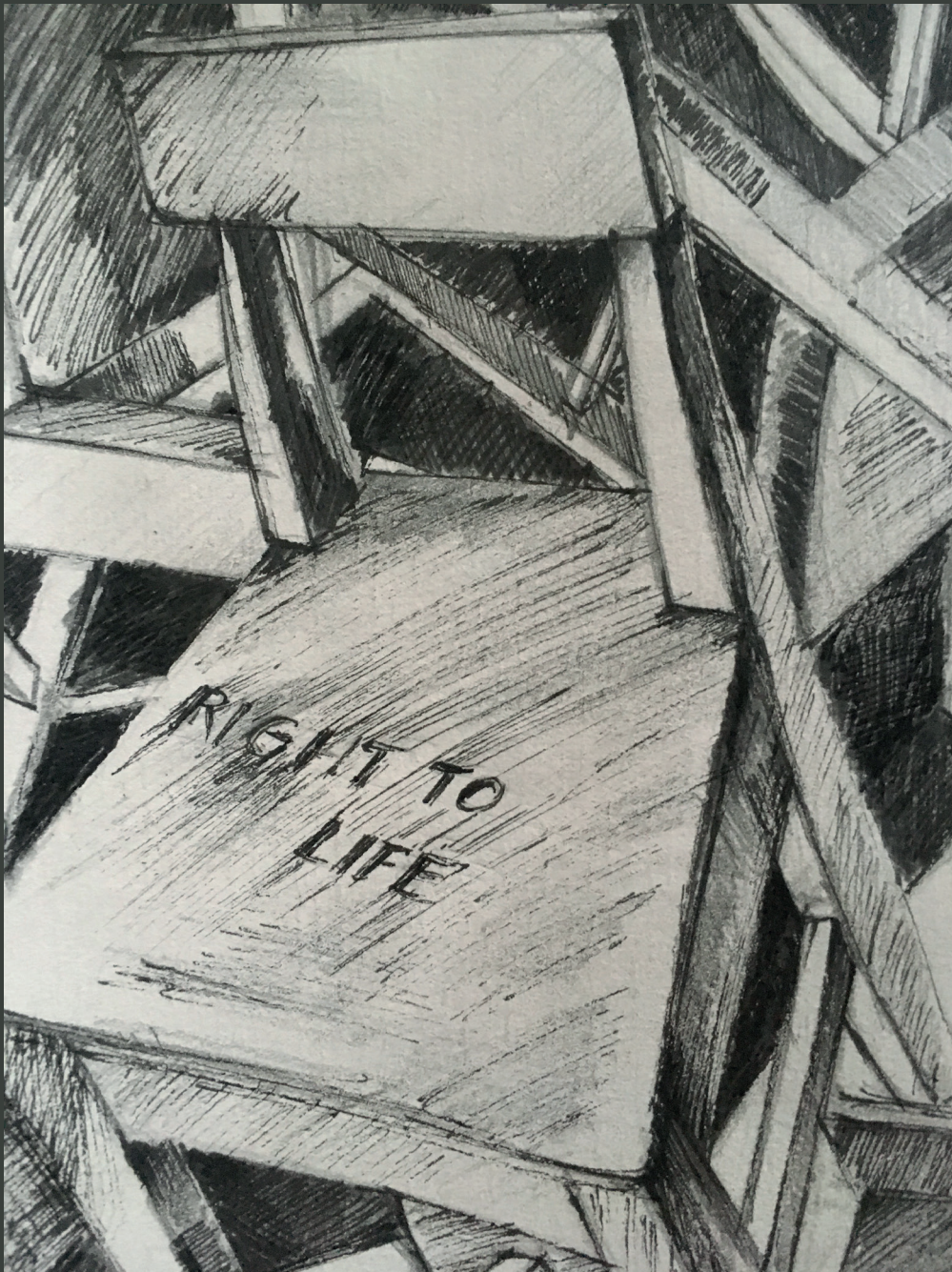

OHJEISTUS DOKUMENTAARISEN TWO MOONS -TEATTERIESITYKSEN JA OHJATUN KESKUSTELUN JÄRJESTÄMISEKSI

ERASMUS+ -HANKE 'TWO MOONS' IO3

**OHJEISTUS DOKUMENTAARISEN TWO MOONS -TEATTERIESITYKSEN JA
OHJATUN KESKUSTELUN JÄRJESTÄMISEKSI**

Hankkeen rahoittaja Euroopan komissio ei ole millään tavoin vastuussa tämän julkaisun sisällöstä eikä sen käytöstä. Julkaisu vastaa ainoastaan tekijöidensä näkemyksiä.

Lisätietoa hankkeesta: <http://twomoons.eu>

Kirjoittajat:

Caroline Coffey, The Gaiety School of Acting (Irlanti)

Seamus Quinn, The Gaiety School of Acting (Irlanti)

Anna Kadzik-Bartoszewska, the Gaiety School of Acting (Irlanti)

Cristian Palmi, Associazione di Promozione Sociale Teatri d'Imbarco (Italia)

Beatrice Visibelli, Associazione di Promozione Sociale Teatri d'Imbarco (Italia)

Nicola Zavagli, Associazione di Promozione Sociale Teatri d'Imbarco (Italia)

Marita O'Brien, Co-Creation Support CLG (Irlanti)

Jackie O'Toole, Co-Creation Support CLG (Irlanti)

Henriikka Laurola, Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa (Suomi)

Päivi Helakallio-Ranta, Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa (Suomi)

Licia Boccaletti, Anziani e non solo (Italia)

Salvatore Milianta, Anziani e non solo (Italia)

Andra-Oana Petrea, Asociatia HABILITAS - Centru de Resurse si Formare Profesionala (Romania)

Rodica Caciula, Asociatia HABILITAS - Centru de Resurse si Formare Profesionala (Romania)

Ioana Caciula, Asociatia HABILITAS - Centru de Resurse si Formare Profesionala (Romania)

SISÄLTÖ:

SISÄLTÖ:	3
OSA A. JOHDANTO	4
1. Tietoa Two Moons -hankkeesta	4
2. Two Moons -monologiin ja teatterikäsikirjoituksen luomisprosessista.....	4
4. Kenelle tämä ohjeistus on tarkoitettu?	7
OSA B. NÄYTELMÄN TUOTTAMINEN	8
1. Kuinka tuottaa dokumentaarinen <i>Two Moons</i> -teatteriesitys ja ohjattu keskustelu?	8
2. Two Moons -teatteriesityksen tuotannon aloittaminen	8
3. Two Moons -teatteriesityksen harjoittelu.....	14
4. Two Moons -esityksen järjestäminen.....	18
OSA C. OHJATTU KESKUSTELU	28
1. Dokumentaarisen Two Moons -teatteriesityksen jälkeisen keskustelun järjestäminen.....	28
2. Valmistautuminen ohjattuun keskusteluun	29
LÄHTEET	35
LIITTEET	36
LIITE 1. TWO MOONS -HANKKEEN MATERIAALIT	36
LIITE 2. HAHMOTELMA YLEISÖLLE MUKAAN ANNETTAVAKSI OHJEISTUKSEKSI	37
LIITE 3. IDEOITA LAVASTUKSEEN.....	41
LIITE 4. ESIMERKKEJÄ YLEISÖN SIJOITTAMISESTA ESIINTYMISTILAAN	43
LIITE 5. JOHDATUS DOKUMENTAARISEEN TWO MOONS -TEATTERIESITYKSEEN JA OHJATTUUN KESKUSTELUUN.....	44

OSA A. JOHDANTO

1. Tietoa Two Moons -hankkeesta

Two Moons, kaksivuotinen Erasmus+ -kokonaisuudesta rahoitettu hanke, nostaa esiin yhden aikamme suurimmista sosiaalisista haasteista, ikäihmisten ihmisoikeuksien ja arvokkaan vanhuuden toteutumisen. Kuusi organisaatiota neljästä maasta ovat hankkeen takana: Co-Creation Support CLG (Irlanti), Anziani e non solo (Italia), Asociatia HABILITAS - Centru de Resurse si Formare Profesionala (Romania), Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa (Suomi), Gaiety School of Acting (Irlanti) ja Associazione di Promozione Social Teatri d’Imbarco (Italia).

Two Moons -hankkeen tavoitteena on tarjota oppimiskokemuksia, jotka lisäävät ikäihmisten tietoisuutta heidän ihmisoikeuksistaan. Tieto ihmisoikeuksista voi voimaannuttaa ikäihmiset puuttumaan huonoon kohteluun ja vaatimaan oikeuksia ja ihmisarvonsa kunnioittamista.

Hankkeessa kehitetyt koulutusmateriaalit ovat:

Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirja (ks. linkki liitteessä 1)

Meidän tarinamme: Ihmisoikeudet ja ikäihmiset Euroopassa: dokumentaarinen teatterikäsikirjoitus (ks. linkki liitteessä 1)

Ohjeistus dokumentaarisen *Two Moons* -teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun järjestämiseksi

Kuuntele tarinani – Ihmisoikeudet ja ikäihmiset: äänitteet teatteriesityksen monologeista

2. Two Moons -monologiin ja teatterikäsikirjoituksen luomisprosessista

Two Moons Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirja ja *Meidän tarinamme: ihmisoikeudet ja ikäihmiset Euroopassa* -teatterikäsikirjoitus luotiin yhteistyössä ikäihmisten kanssa Suomessa, Irlannissa, Italiassa ja Romaniassa. Kaiken kaikkiaan 78 ikäihmistä edellä mainituista maista osallistui luomisprosessin seminaareihin ja haastatteluihin. Heidän tarinansa on taltioitu hankkeessa tuotettuun kirjaan ja dokumentaariseen teatterikäsikirjoitukseen.

a. Ikäihmisten kokemusten kerääminen tarinoiksi

Kussakin hankemaassa järjestettiin samanlaisia seminaareja ihmisoikeustiedon lisäämiseksi ikäihmisten keskuudessa. Esittely aloitettiin kertomalla, mitä ihmisoikeudet ovat, ja kuinka niitä suojataan Euroopan ihmisoikeussopimuksessa (ECHR) ja vammaisten oikeuksia koskevassa YK:n yleissopimuksessa (CRPD). Esitykseen sisältyneet käytännön esimerkit auttoivat osallistujia pohtimaan omia ja tuttaviansa kokemuksia tilanteista, joissa heidän oikeuksiaan ei ole kunnioitettu. Vaikka seminaareihin osallistuneet ikäihmiset edustivat eri kansallisuuksia, ikä- ja muita ryhmiä, kussakin maassa esiin tuodut huolenaiheet olivat samankaltaisia.

Suomessa: ihmisoikeusseminaarit toteutettiin kahdessa väkivaltaa kohdanneiden ikäihmisten vertaistukiryhmässä. Esille tuotuihin huolenaiheisiin kuuluivat mm.: kotiäiteinä uransa tehneiden ikääntyneiden naisten pienet eläkkeet; sosiaaliturvan ja -palvelujen hakemiseen liittyvät haasteet; nuoruuden ja tehokkuuden ihailu ja korkeaan ikään ja eläkkeelle jäämiseen liittyvä syrjintä; palvelujen puute lähiöissä ja maaseudulla; kuntoutukseen pääsyn epätasa-arvoisuus; lähisuhdeväkivalta ja ikäihmisten hyväksikäyttö; yhteiskunnan digitalisoituminen ja kasvokkain järjestettävien palveluiden katoaminen.

Irlannissa: ihmisoikeusseminareja järjestettiin kolmelle ryhmälle, joihin lukeutui ikäihmisten yhdistys, aivohalvauksen kokeneiden tukiryhmä ja ikääntyneiden naisten ryhmä. Osallistujat muodostivat helposti kokemuksillaan yhteyksiä keskusteltuihin ihmisoikeuksiin. Esimerkiksi oikeus elämään ja vapauteen sai erään osallistujan kertomaan tuntemastaan naisesta, jota ollaan pakottamassa hoivakotiin vastoin tahtoaan. Muita mainittuja esimerkkejä olivat aivohalvauksen saaneiden tai muistisairauksista kärsivien ihmisten syrjintä palvelujen saatavuudessa, yleinen ikäsyrjintä ja rauhattomat asuinalueet.

Italiassa: ihmisoikeusseminareja järjestettiin ryhmälle, joka koostui ikäihmisten järjestöjen ja eläkeläisten ammattiliittojen edustajista. Esille tuotuihin huolenaiheisiin kuuluivat lääketieteellisiin toimenpiteisiin liittyvä ikäsyrjintä, ja epäkunnioittava ja hyväksi käytävä toiminta, kuten myyntihuijaukset ja pakottaminen omaisuuden myymiseen sukulaisille.

Romaniassa: monet ikäihmiset kohtaavat tilanteita, joissa heidän ihmisoikeuksiaan ei kunnioiteta. Heille arki näyttää koostuvan toivottomista tapahtumista, jotka saavat heidät tuntemaan olonsa voimattomiksi. Yleisimmät seminaareissa tunnistetut ongelmat ja teemat olivat ikääntyneiden henkilöiden alhaiset eläkkeet, heidän kamppailunsa elää ihmisarvoista elämää, ahdistus tulevaisuuteen ja terveyteen liittyen sekä huonot kokemukset terveydenhuoltopalveluista.

Kussakin maassa järjestetyissä ihmisoikeusseminareissa esiin nousseita teemoja tutkittiin edelleen syvähaastattelumenetelmin eri ikäihmisten kanssa, joista osa osallistui seminaareihin. Haastattelut olivat kestoaltaan 60–120 minuuttia. Ne kirjattiin ylös sanatarkasti ja käännettiin englanniksi. Sitten tekstit muokattiin 10 minuutin monologeiksi, joissa keskityttiin niihin tarinoiden elementteihin, jotka havainnollistavat ihmisoikeuksien noudattamatta jättämistä, sellaisina kuin ne on suojattu Euroopan ihmisoikeussopimuksella ja YK:n vammaisten oikeuksien yleissopimuksella. Monologimuoto säilytti kertojansa tarinat sanatarkasti.

Ennen monologioiden yhdistämistä dokumentaariseksi teatterikäsikirjoitukseksi "*Meidän tarinamme: ihmisoikeudet ja ikäihmiset Euroopassa*", ikääntyneitä pyydettiin

tarkistamaan tarinat niiden paikkansapitävyyden ja aitouden varmistamiseksi. Monologiin lukemiseksi järjestettiin julkiset tilaisuudet kussakin maassa. Sekä ikäihmisiä että ammattilaisia osallistui luentatilaisuuksiin. Palaute oli positiivista, ja monet pystyivät samaistumaan hahmoihin ja heidän tarinoihinsa. Kaikissa kumppanimaissa päästiin yksimielisyyteen siitä, että monologit tuntuivat aidoilta ja heijastavat tilanteita, joita ikääntyneet kohtaavat arjessaan.

Two Moons -dokumentaarinen teatterikäsikirjoitus ja ohjattu keskustelu tuovat ikäihmisten tarinat eloon teatterin lavalla. Tavoitteena on lisätä ikäihmisten ja suuren yleisön tietoisuutta ihmisoikeuksista, ja siitä, miten niiden tulisi toimia käytännössä. Esitys ja keskustelu luovat ikääntyneille ja suurelle yleisölle tilan todistaa tilanteita, joissa ikäihmisten oikeuksia ei ole kunnioitettu. He saavat tilaisuuden vaihtaa näkemyksiä esityksestä, ja oppivat uutta toisiltaan.

Nimet ja muut tekijät, joista tarinankertojat voisi tunnistaa, on muutettu lopulliseen käsikirjoitukseen.

3. Miksi hyödyntää dokumentaarista teatteria oppimismenetelmänä?

"Koko maailma on näyttämö." William Shakespeare

Dokumentaarisessa teatterissa hyödynnetään olemassa olevaa dokumentoivaa materiaalia (kuten sanomalehtiä, hallituksen raportteja ja haastatteluja) pohjana tarinoille, jotka kertovat todellisista ihmisistä ja tapahtumista. Dokumentaarinen teatteri kertoo henkilön tarinan hänen omin sanoin. Sillä pyritään tuomaan erilaisia sosiaalisia ongelmia päivänvaloon korostamalla tosiasioihin pohjaavaa tietoa, ja antamalla tilaa äänille, jotka usein jäävät huomiotta. Teatteri voi siten toimia katalysaattorina sosiaaliselle muutokselle. Painopiste on tiettyjen tapahtumien psykologisissa ja ihmisten välisissä aspekteissa, tavoitteena luoda vuoropuhelu esityksen yleisön kanssa.

Heijastamalla ihmisten omia kokemuksia ja käyttämällä heidän omia ilmaisujaan, dokumentaarinen teatteri tarjoaa yleisölle mahdollisuuden tutkia aihetta ymmärtämistä helpottavan draamallisen linssin kautta.

"Esitys voi saada asiat vaikuttamaan "todellisimmilta". Teatteri, draama ja elokuva ovat voimakkaita viestinnän välineitä, ja niitä voidaan käyttää erittäin vaikuttavina lähestymistapoina tutkimaan ja edustamaan ihmiskokemusta." (Leavy, 2005)

Tämä puolestaan edistää yksilötasolla muutosta ja lisää toimintamahdollisuuksia, koska yleisö voi tunnistaa tilanteet ja pohtia omia kokemuksiaan saamiensa uusien ajatusten näkökulmasta. Tämä koskee erityisesti vaikeita aiheita, kuten ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta, ja haastavia käsitteitä, kuten ihmisoikeudet käytännössä.

"Esitykset muodostavat vaihdon tai siirron yleisön ja esiintyjän (esiintyjien) välillä (...)" vaihto "voi sisältää monimutkaisen neuvottelun erilaisista merkityksistä. (...) Sosiaalitutkimuksessa esiintyvä taide voi palvella monia tutkimustarkoituksia, mukaan lukien tietoisuuden lisääminen, voimaannuttaminen, emansipaatio, poliittiset asialistat, havainnointi, tutkiminen ja kouluttaminen." (Leavy, 2005)

Ohjattu keskustelu luo tilaa yleisölle prosessoida lavalla näkemänsä ja mahdollisesti jopa liittää sen toimintaan tai muutoksiin, joita he voivat tehdä omassa elämässään. Ohjattujen keskustelujen on osoitettu vaikuttavan yleisön jäseniin niin, että he jättävät näytöksen ajattelemaan sen esittämiä aiheita eri tavalla kuin saapuessaan.

4. Kenelle tämä ohjeistus on tarkoitettu?

Tässä ohjeistuksessa tarjotaan suuntaviivat dokumentaarisen Two Moons -teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun järjestämiseksi. Se tarjoaa tietoa näytelmän ja keskustelun yksittäisistä elementeistä, joiden mielessä pitäminen helpottaa toteutusta suunnitteluvaiheesta tuotantoon, esiintymiseen ja markkinointiin.

Ohjeistus on suunniteltu seuraaville kohderyhmille:

- Ikäihmisten yhdistykset ja ryhmät
- Ikäihmisiä edustavat organisaatiot
- Opettajat ja kouluttajat lakitieteen, lääketieteen ja sosiaali- ja terveystieteiden aloilta
- Julkiset elimet ja viranomaiset, kuten sosiaali- ja terveysviranomaiset
- Kolmannen sektorin järjestöt, jotka tukevat ikäihmisiä toiminnassaan
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjoajat, kuten hoivakodit, palvelutalot, sairaalat
- Ammatti- ja amatööri näyttelijöistä koostuvat teatteriryhmät

Dokumentaarisen Two Moons -teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun järjestäminen auttaa ryhmiä ja organisaatioita:

- Tarjoamaan oppimiskokemuksia ihmisoikeuksien ja niiden käytännön ilmenevyyden suhteen
- Antamaan ikääntyneille voimaa vaatia oikeuksiensa toteutumista - esitys pohjaa sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen
- Tuomaan ilmi haasteita, joita ikääntyneet kohtaavat oikeuksiensa nauttimisessa
- Tekemään näkyväksi päätöksentekijöille, terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja lakialan ammattilaisille, kuinka julkiset viranomaiset laiminlyövät velvollisuuksiaan suojata ikääntyneiden oikeuksia
- Tekemään töitä väkivallalle alttiiden ikäihmisten kanssa parantaakseen heidän kykyään suojautua kaltoinkohtelulta

Huom! Tämä ohjeistus antaa vain suuntaviivoja siihen, kuinka tuottaa dokumentaarinen Two Moons -teatteriesitys ja ohjattu keskustelu. Kuten mikä tahansa kartta, se antaa monia erilaisia kulkureittejä. Tärkeintä on, että lähdet matkalle. Tee se hyödyntäen osallistujien ainutlaatuista luovuutta, samalla kun huolehdi alkuperäisen käsikirjoituksen ja sen merkitysten ja viestien säilymisestä.

OSA B. NÄYTELMÄN TUOTTAMINEN

1. Kuinka tuottaa dokumentaarinen *Two Moons* -teatteriesitys ja ohjattu keskustelu?

Dokumentaarinen *Two Moons* -käsikirjoitus perustuu ikäihmisten haastatteluihin, joissa he kertoivat tarinoita tilanteista, joissa heidän ihmisoikeuksiaan on loukattu. Näytelmä perustuu kuuden ikäihmisen tarinoihin. Tarinat on muokattu 8–10 minuutin mittaisten monologiin muotoon. Yksittäiset monologit tuo yhteen näytelmän kertoja. Koko näytelmä kestää noin 60 minuuttia, ja sitä seuraa noin 30 minuutin ohjattu keskustelu. Yksittäisiä monologeja on myös mahdollista käyttää erillisinä esityksinä työpajoissa ja muissa tilaisuuksissa. Tuotanto on mahdollista toteuttaa kuinka pienellä budjetilla tahansa.

Näytelmän ja ohjatun keskustelun rooleihin vaaditaan 2–6 ihmistä. Dokumentaariset teatteriesitykset toteutetaan yleensä rajatuilla resursseilla, joten sen ei tulisi olla ongelma näytelmän lavastamisen kanssa. Näytelmä ei vaadi ammattiohjaajaa tai ammattinäyttelijöitä. On suositeltavaa, että yksi henkilö näytelmän toteuttavasta organisaatiosta/ryhmästä nimetään huolehtimaan tapahtuman kokonaisjärjestelyistä.

2. *Two Moons* -teatteriesityksen tuotannon aloittaminen

a. Tuotantoryhmä

Kuten minkä tahansa onnistuneen tapahtuman suunnittelussa, on tärkeää, että sitä toteuttaa hyvä tiimi. Ryhmässäsi tai organisaatiossasi on erilaisia tietoja ja taitoja omaavia henkilöitä. Lähtökohtana on siis tunnistaa ne henkilöt, jotka sopivat parhaiten erilaisiin rooleihin ja tehtäviin, kuten ohjaaminen ja esiintyminen, jotta esityksestä tulisi onnistunut. Jos näytelmän ja ohjatun keskustelun toteuttamisen kannalta keskeisiä taitoja puuttuu omasta organisaatiosta, löytyy ihmisten henkilökohtaisista verkostoista usein joku sopiva henkilö kuhunkin tehtävään.

Dokumentaarisen *Two Moons* -teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun toteuttamiseen käytettävissä olevien ihmisten lukumäärä määrittää, tulisiko osallistujien ottaa yksi vai kaksi roolia/tehtävää vastuulleen.

Järjestäjä ja promoottori

Dokumentaarisen *Two Moons* -teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun järjestäminen ja sen markkinointi ovat tärkeässä roolissa, jos näytelmälle asetetut tavoitteet halutaan saavuttaa. Järjestäjä ja promoottori ovat vastuussa tapahtumapaikan löytämisestä ja varaamisesta, aikataulun suunnittelusta, resurssien saatavuudesta, budjettien valvonnasta, tapahtuman markkinoinnista sosiaalisen median ja muiden verkostojen kautta, varausten vastaanottamisesta ja terveys- ja turvallisuusstandardien noudattamisesta tapahtumassa.

Ohjaaja

Näytelmän ohjaajan roolia ei tarvitse osoittaa automaattisesti organisaation johtajalle (tai henkilölle, joka aloittaa prosessin teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun toteuttamiseksi). Ohjaaja voi olla henkilö, jolla on vapaa-ajaltaan kokemusta ohjaamisesta, tai henkilö, joka ymmärtää käsikirjoituksen asiat hyvin, on vakuuttava, erinomaisilla neuvottelu- ja ihmissuhdetaitoilla ja motivointikyvyllä varustettu, sekä osaa innostaa muita ja toimia osana tiimiä.

Teknisistä asioista vastaava

Teknisistä asioista vastaavan rooli kaipaa osallistujaa, joka tuntee tekniikan, kuten äänentoistolaitteiden, valaistusten ja muiden laitteiden, kuten tablettien, älypuhelimien, mikrofoniin ja projektorien käytön. Hän huolehtii valaistuksesta ja äänentoistosta näytelmän aikana.

Lavastaja ja puvustaja

Lavastajan ja puvustajan rooli vaatii osallistujaa, joka on innovatiivinen, visionääri, ja näkee hyvin sekä suuria kokonaisuuksia että pieniä yksityiskohtia. Lavastuksen rooli dokumentaarisessa teatterissa on yksinkertainen; sen tarkoituksena on tarjota tausta erilaisille hahmoille ja heidän tarinoilleen. Puvut voivat myös olla yksinkertaisia, kunhan ne korostavat kunkin hahmon yksilöllisiä ominaisuuksia.

Näyttelijät

Two Moons -esityksen näyttelijät voivat olla ikäihmisiä, teatteri- ja draamaorganisaatioiden henkilöstöä, terveys- ja sosiaalialan työntekijöitä ja palveluntarjoajia, ihmisoikeuksiin keskittyvien organisaatioiden edustajia, tai ketä vain, joilla on intohimo lisätä ikäihmisten ja heidän kanssaan työskentelevien henkilöiden ymmärrystä ihmisoikeuksista.

b. Turvallisen tilan luominen

Kun näytelmän toteuttava tiimi on koottu, on tärkeää aloittaa esityksen luomisprosessi luomalla turvallinen tila jokaisen tiimin jäsenen näyttää taitojaan ja kykyjään. Ryhmäharjoitteiden käyttäminen Taulukossa 1 kuvatulla tavalla voi luoda turvallisen tilan ryhmän vähemmän itsevarmoille jäsenille. Nämä harjoitukset ovat hyödyllisiä prosessin alkuvaiheessa, mutta myös lämmittelyinä ennen näytelmän harjoituksia.

Taulukko 1: Lämmittely- ja ryhmäytymisharjoitukset

Oppimistavoitteet

Osallistujat oppivat:

Tiimin rakentamista - yhtenäisen työryhmän luomista yksilöistä.

Osallistujat oppivat ottamaan riskejä, tukemaan toisiaan, alentamaan estojaan ja pitämään hauskaa.

Kokoamistyötä, joka auttaa tiimin rakentamisessa ja liikkeiden ja hahmojen vuorovaikutuksessa lavalla.

Hahmonkehitystekniikoita, jotka auttavat alkuun hahmon tutkimisessa ja kehittämisessä.

Liiketyötä, joka auttaa osallistujia liikkumaan lavalla suhteessa toisiinsa.

Harjoituksia, jotka lisäävät osallistujien itsevarmuutta työskennellä Two Moons -teatterikäsikirjoituksen parissa.

Huom.: Osallistujia kehoitetaan tekemään vain sellaisia harjoituksia, joihin he fyysisesti pystyvät. Harjoituksia voidaan mukauttaa ryhmän fyysisiin toimintarajoihin. Esimerkiksi harjoituksessa 1 ryhmä voi hyppäämisen sijaan vain nostaa käsivarsiaan.

Harjoitus 1: Hyp-PY!

Ryhmän muodostamassa piirissä ja polvista taipuneessa asennossa seistessään harjoituksen ohjaaja näyttää ryhmälle hypyn, jossa samanaikaisesti nostetaan käsiä ja huudetaan kovaa "PY!" Seuraavan kerran ryhmä hyppää ja huutaa samanaikaisesti johtajan kanssa. Osallistujia voidaan sen jälkeen rohkaista johtamaan hyppyharjoitusta itse.

Harjoitus 2: Liikettä ja ääntä

Ryhmän muodostamassa piirissä harjoituksen ohjaaja tekee liikkeen ja äänen, jotka kaikki osallistujat kopioivat. Liikkeessä ja äänessä ei tarvitse olla mitään järkeä; rohkaise osallistujia tekemään ääniä, ei käyttämään varsinaisia sanoja. Jokainen osallistuja voi vuorotellen tehdä uuden liikkeen ja äänen, jonka muut sitten kopioivat.

Rohkaise liikettä tilassa ja eri hahmojen ”nahoissa”.

Harjoitus 3: Kävellään tilassa

Harjoituksen vetäjä pyytää ryhmää kävelemään ympäri tilaa. Aloita normaalilla tahdilla, ja ohjaa sitten osallistujia kävelemään nopeasti tai hitaasti. Vetäjä vaihtaa nopeutta muutaman kerran harjoituksen aikana.

Harjoitus 4: Kävellään tilassa näytelmän hahmoina

Harjoituksen vetäjä kehottaa ryhmää liikkumaan tilaa ympäri ensin dinosauruksina, sitten lintuina, sitten noitina, ja lopulta lapsina leikkikentällä. Vetäjä voi valita erilaisia hahmoja ja eläimiä. (Ota aina huomioon ryhmän fyysiset rajoitteet.)

Harjoitus 5: Tahtiharjoitus 0 - 5

Harjoituksen vetäjä kehottaa ryhmää kävelemään tilassa.

Vetäjä pyytää ryhmää pysähtymään kertomalla ryhmälle, että STOP = 0

Vetäjä pyytää ryhmää kävelemään erittäin laiskalla, rauhallisella tahdilla, ikään kuin he kävelisivät rannalla. Kerro ryhmälle, että tämä nopeus = 1

Vetäjä pyytää ryhmää liikkumaan hiukan nopeammin, ikään kuin heillä olisi vähän enemmän energiaa. Kerro ryhmälle, että tämä nopeus = 2

Vetäjä pyytää ryhmää liikkumaan entistä nopeammin, ikään kuin he haluaisivat saavuttaa tietyn määränpäähän, kuten kokouksen, ajoissa. Kerro ryhmälle, että tämä nopeus = 3

Vetäjä kertoo ryhmälle, että heillä on kiire päästä määränpäähänsä, sillä he ovat myöhässä. Tämä nopeus = 4

Vetäjä kertoo ryhmälle, että he ovat nyt ehdottomasti myöhässä ja panikoivat päästäkseen määränpäähänsä. Tämä nopeus = 5

Johtaja voi seuraavaksi ilmoittaa ääneen pelkän numeron, jolloin osallistujat liikkuvat edellä määritetyillä nopeuksilla.

Harjoituksen purku: Käy osallistujien kanssa lyhyt keskustelu harjoituksesta jälkikäteen. Keskustelkaa harjoituksen fyysisyydestä ja tunteista, jotka aiheutuivat eri tahdilla kulkemisesta, esim. stressi nro. 4, paniikki nro 5. jne.

Voit viitata näihin tunteisiin myöhemmin ja vertailla siihen, kuinka monologien hahmot muuttavat usein puhumisnopeuttaan ja fyysisyyttään tarinansa tunteiden mukaan.

Huom.: Erityisesti nro:issa 4 ja 5 tulisi huomioida fyysinen turvallisuus ja antaa toisille tilaa liikkua. Mukauta harjoitusta myös, jos osallistujat eivät pysty liikkumaan nopeasti tai ollenkaan. He voivat esimerkiksi vain kuvitella tilanteet istuen.

c. *Kykyjen yhteen tuominen*

Roolituksen lähestymistapa riippuu siitä, kuka järjestää dokumentaarisen Two Moons -teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun. Jos organisaatio haluaa rekrytoida osallistujia oman organisaation ulkopuolelta erilaisiin tehtäviin, se voi järjestää avoimia koetilaisuuksia ja epävirallisia haastatteluja kiinnostuneiden kanssa. Pienien ryhmien ollessa kyseessä, kullekin ryhmän jäsenelle voidaan antaa mahdollisuus tutustua koko käsikirjoitukseen ja jokaiseen yksittäiseen hahmoon. Tämä voi olla hyödyllinen tapa paljastaa ryhmän piilotetut kyvyt.

Näyttelijöiden valintaprosessi monologiin esittämiseksi voidaan aloittaa Taulukossa 2 esitetyillä harjoituksilla. Harjoitusta voi ohjata joko teatteriesityksen järjestäjä tai ohjaaja, jos hän on paikalla. Käsikirjoituksessa on kuusi pääroolia; Pohdi, olisiko näyttelijöistä esittämään useita rooleja. Taulukossa 2 hahmotellaan aktiviteetteja, joiden avulla osallistujat voivat kokeilla hahmoon ja hänen tilanteeseensa samaistumista.

Taulukko 2: Hahmoon ja hänen tilanteeseensa samaistuminen

Yksilöharjoitukset

Oppimistavoitteet

Osallistujat oppivat:

- tutkimaan ja kehittämään näkemyksiään monologeista
- löytämään hahmon tunteet ja ajatukset
- esittämään hahmojen monologit

Seuraavat harjoitukset toteutetaan sen jälkeen, kun käsikirjoitus on luettu kokonaan ja ryhmäkeskustelu hahmoista, esiin nousseista ihmisoikeuskysymyksistä ja muista yleisistä ajatuksista ja havainnoista, on käyty. Näytelmän ohjaaja voi vetää harjoitukset.

1. Hahmoksi tuleminen

Ohjaaja pyytää osallistujia valitsemaan hahmon Two Moons -näytelmästä.

Pyydä osallistujia kävelemään tilassa ja teeskentelemään olevansa yksin. Pyydä heitä ajattelemaan ja tuntemaan valitsemana hahmona. Ohjaaja voi auttaa esittämällä kysymyksiä kävellessään osallistujia vastaan, esimerkiksi ”Kuinka voit tänään? Kuinka tapahtunut saa sinut tuntemaan? Millä tavalla se saa sinut kävelemään? Ehkä sinulla on hyvä tai huono päivä. Kuinka tämä vaikuttaa ryhtiisi?”

- Ohjaaja rohkaisee osallistujia liikkumaan hahmoina ja tuntemaan hahmot sekä fyysisesti että henkisesti.

2. Istuminen hahmona

Ohjaaja asettaa tuolit tilaan satunnaisesti ja pyytää osallistujia istumaan tuolilla hahmona yksin ajatuksiensa ja tunteidensa kanssa.

3. Ajatusten jakaminen hahmona

Ohjaaja kertoo osallistujille, että kun he istuvat tuoleillaan, hän kiertää heidän ympärillään, ja asettaa kätensä vuoron perään jonkun osallistujan harteille. Selitä, että kun osallistuja tuntee kosketuksen olkapäällään, hänen tulisi paljastaa sen hetkiset ajatuksensa hahmona. Se voi olla lause tai muutama, esim. "Olen turhautunut ja koen itseni näkymättömäksi, koska en saa keneltäkään apua." Ohjaaja havaitsee, kun osallistuja on puhunut, poistaa kätensä, ja siirtyy seuraavan osallistujan kohdalle.

Harjoituksen purku: Ohjaaja kertoo ryhmälle, että he ovat nyt alkaneet tuntea hahmojensa ajatuksia ja tunteita, ja päässeet kokeilemaan, miltä tuntuu olla heidän nahoissaan.

Pariharjoitukset

Oppimistavoitteet

Osallistujat oppivat:

- ajattelemaan ja tuntemaan vielä enemmän hahmonsa ajatuksia ja tunteita
- aloittamaan hahmonsa äänen löytämistä ja jakamaan hahmonsa tarina
- kehittämään suhdettaan tarinan kuuntelijaan.

Haastattelut istuen

Ohjaaja demonstroi harjoituksen kulun ensin osallistujan kanssa. Ohjaaja istuu vastakkain osallistujan kanssa, joka on edelleen hahmonsa "nahoissa", ja alkaa kysyä heiltä kysymyksiä:

Esimerkkejä kysymyksistä: "Hei, mikä nimesi on? Missä sinä asut? Kuinka vanha olet?" jne. ennen kuin siirrytään hahmon tunteita ja tilannetta koskeviin kysymyksiin. Ohjaaja voi kysyä lisäkysymyksiä, ja pyytää lisää yksityiskohtia. Harjoituksen tulisi olla keskustelu, ei haastattelu tai kuulustelu. Osallistuja/näyttelijä hahmon osassa luottaa kuuntelijaan (tässä: ohjaajaan) ja puhuu minä -muodossa, esim. "Nimeni on Tom... olen... -vuotias"

Esimerkkikeskustelun jälkeen osallistujat jakautuvat pareittain ja istuutuvat vastakkain. Kerro osallistujille, että nyt he haastattelevat vuorotellen toisiaan. Jokaisen yksittäisen keskustelun tulisi kestää 3-5 minuuttia.

Lausunnot seisten

Edellisen harjoituksen päätyttyä ohjaaja voi pyytää vahvoja tunteita esittäneitä osallistujia seisomaan ja lausumaan tunteensa hahmona muulle ryhmälle. Kaikki osallistujat eivät välttämättä tunne tarvetta tehdä harjoitusta. He voivat tehdä sen myöskin halutessaan istualtaan.

On tärkeää, että osallistujien panosta arvostetaan. Roolitusprosessin tulisi olla avoin, ja päätöksentekoa ohjata osallistujien erilaiset vahvuudet, heikkoudet, taidot, persoonallisuudet ja äänet. Luovuutta on kaikilla, joten ota huomioon aiempi näyttelijäkokemus (amatöörinä tai ammattilaisena), osallistujien energia sekä heidän mielenkiintonsa näytelmään ja käsikirjoituksen hahmoihin. Huomaa myös kaikkien roolien ominaisuudet ja näyttelijöiden kyky ilmentää niitä.

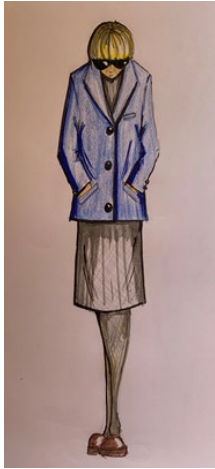
3. Two Moons -teatteriesityksen harjoittelu

Vaikka tämä ohjeistus tarjoaa suosituksia dokumentaarisen Two Moons -teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun järjestämiseksi, se ei määritä toteuttamisen tapaa. Eri organisaation ja ryhmien resurssit ja yleisöt vaihtelevat. Ryhmiä kannustetaan käyttämään luovuuttaan toteuttaessaan näytelmä saatavissa olevilla resursseilla ja kohdeyleisönsä tarpeisiin perustuen.

a. Luonnehdinta

'Aitous' on keskeinen ominaisuus dokumentaarisessa teatterissa. Näytelmä vaatii esitystapaa, jossa hahmo huomioi yleisön - hahmot lausuvat ikäihmisten sanat suoraan yleisölle. Sanat on lausuttava vakuuttavalla tavalla. Tämä vaatii sitä, että "hahmon henki tapaa näyttelijän oman hengen" (Seamus Quinn, Gaiety School of Acting). Hahmolle ominaisten ominaisuuksien ja rekvisiitan omaksuminen voi parantaa näyttelijäsuoritusta. Taulukko 3 hahmottelee eri hahmoille ominaisia piirteitä ja rekvisiittaa.

Taulukko 3: Kunkin hahmon hallitsevat piirteet

Inkeri:

Ongelma: kohtaa väkivaltaa poikansa taholta

Piirteet:

Etsii rohkeutta puolustaa oikeuksiaan; rakastava äiti; pelokas, epätoivoinen; oikeus ja kohtuus; poika, päihteet; sisäinen konflikti; häpeä, piilotettu viha; piilottaa kivun arvokkuuden alle

Asuste: tummat lasit

Kiira:

Ongelma: joutunut huijauksen ja ryöstön kohteeksi kotonaan

Piirteet:

Luottavainen, sosiaalinen, positiivinen; rohkea ja päättäväinen; hankalassa tilanteessa, saa kyseenalaistamaan uskomuksensa; häpeä ryöstetyksi tulemisesta; turhautuminen itseensä, koska ei osannut puolustautua tilanteessa

Asuste: käsilaukku

Jaana:

Ongelma: Ei saanut tarvittavaa tietoa ja tukea aivohalvauksen jälkeen

Piirteet: Itsepäinen; huoleton; karkäs puolustamaan itseään ja muita; hymyileväinen, nauravainen; elinvoimainen; ärsyyntynyt

Asusteet: Lääkepussi, kävelykeppi

Riitta:

Ongelma: Alzheimerin tautia sairastavana kohdattu syrjintä ja stereotypioihin liittyvä kohtelu

Piirteet: Koulutettu, kultturelli; poliittinen; tiedostava: haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksien puolustaminen; varhainen muistisairaus; tietoinen oikeuksistaan eikä pelkää puolustaa niitä

Asusteet: muistikirja, iso laukku

Tom:

Ongelma: ei päässyt takaisin työelämään keski-ikäisenä saadun halvauksen seurauksena; tulot eivät riitä kattamaan perustarpeita

Piirteet: Tuntee olonsa turhaksi, huono itsetunto; etsii töitä; vamma kädessä; nöyryytetty, hämillään; epävarma, mitä tehdä

Asuste: Kuluneet vaatteet

Elsa kertojana

Piirteet: Pragmaattinen, määrätietoinen, huomaavainen; ylityöllistetty; empaattinen, kiltti; oikeudentajuinen, taistelija; kokee hankaluuksia selvitä työtaakkansa kanssa, stressaantunut

Asusteet: Kännykkä, pakattu lounas, kahvikuppi, joogamatto

Elsa yksittäisenä monologina

Ongelma: Lähestyy eläkeikää, huolestunut kotihoidon laadun tasosta ja sen vaikutuksista ikäihmisten oikeuksiin; huolestunut siitä, miten laajempi yhteiskunta näkee ikäihmiset arvottomina

Piirroksat: Kali Swaid

b. Ohjeita kohtausten esittämiseen

Käsikirjoitus tarjoaa kohtausten esittämiseen joitakin ohjeita, jotka on esitetty suluissa tekstin joukossa. Näytelmän ohjaaja voi myös antaa muita ohjeita näyttelijöille. Näyttelijät ja ohjaaja voivat vapaasti kokeilla eri vaihtoehtoja ennen kuin päättävät lopullisesta näyttelijöiden tavasta liikkua, puhua jne.

Jotta näyttelijä pystyy esittämään hahmoa hyvin, ohjaajan ja näyttelijän tulisi työskennellä yhdessä niin, että näyttelijä osaa lausua sanat selkeästi, ilmaisee tunteita kasvoillaan ja vartalollaan, välittää hahmonsa motivaatiot ja puhuu ja liikkuu luonnollisesti.

Huomioon otettavaa:

- Näyttelijän tulisi ymmärtää, mitä hän lukee. Vain näin myös yleisö ymmärtää näkemänsä ja kuulemansa.
- Äänen voimakkuus/sävy muuttuu hahmon tilanteen ja tunteiden mukaan.
- Näyttelijä ilmaisee hahmon oikeat tunteet (pelko, ilo, epärointi jne.).
- Näyttelijä osaa visualisoida kuvat ja sanat. Näin yleisö näkee tai pystyy kuvittelemaan, mitä näyttelijä näkee.
- Näyttelijä korostaa avainsanoja ja muuttaa tekstin rytmiä tarpeen mukaan.
- Näyttelijä tietää, missä kohdassa kohtausta lisätä jännitettä, ja missä olla rauhallinen.
- Näyttelijän tulee resonoida tekstin kanssa.

c. Tekniikoita monologiin ulkoa opetteluun

Lue ensin teksti itsenäisesti ymmärtääksesi sen merkityksen, taustan, hahmojen aikomukset ja heidän mielentilansa. Lue teksti uudestaan ja uudestaan siihen pisteeseen saakka, jossa sinulta tarinan toistamista kysyttäessä pystyisit toistamaan sen jotakuinkin sanasta sanaan.

Seuraavat tekniikat voivat olla hyödyllisiä tekstin muistamisen helpottamiseksi:

Kirjoita teksti uudelleen rauhassa ja ilman keskeytyksiä keskittymällä kirjoittamaasi.

Jaa teksti osioihin aloittamalla opetteleminen ensimmäisestä osiosta, ja siirtymällä sitten seuraavaan. Aina kun teet virheen, aloita alusta kyseisestä osiosta.

Jaa teksti lukujen mukaan määrittämällä jokaiselle otsikko. On helpompaa muistaa, mitä kukin hahmo sanoo nimetyssä tekstin luvussa.

Vaikka tekstin toisto muistista ilman apuvälineitä on toivottavaa näytelmän kokonaisuuden kannalta, saattaa tämä olla joillekin näyttelijöille mahdotonta. Tällöin on harkittava muita vaihtoehtoja. "Mise en espace" on yksi vaihtoehto. Kyseessä on teatteri-ilmaisun muoto, jossa näyttelijä lukee tekstiä hyödyntäen samalla mahdollisuutta liikkua tilassa.

Kyseinen tekniikka vaatii:

Hyvää tilanhallinnan ylläpitämistä kaoottisuuden välttämiseksi. Tilaan voidaan määrittää pisteitä, jotka helpottavat liikkumista.

Älä koskaan käännä selkäsi yleisölle.

Yritä pitää pääsi ja katseesi niin korkealla kuin mahdollista yleisöä kohti.

Artikuloi sanat selkeästi riittävällä äänenvoimakkuudella.

Toinen vaihtoehto on lukea monologia lukutelineestä tai mieluummin hahmoon liittyvästä rekvisiitasta, kuten muistikirjasta (Riitta), tabletista (Jaana) tai sanomalehdestä (Tom). Jos otat tämän lähestymistavan:

Älä käännä selkäsi yleisölle.

Käsien pitäminen lukutelineellä voi auttaa rajoittamaan liiallista elehtimistä lukemisen aikana.

Korosta kuuntelijoille tekstin merkitystä tauottamisen ja rytmin avulla.

Yritä tuoda katse toisinaan takaisin yleisöön, älä katso ainoastaan lukutelinettä.

4. Two Moons -esityksen järjestäminen

a. Tapahtuman järjestäminen

Päivämäärä/ kellonaika/ tapahtumapaikka

Asettaessasi päivämäärää ja kellonaikaa, mieti kohderyhmällesi sopivat päivät ja ajat. Esimerkiksi ikääntyneille näytelmää esitettäessä tapahtuman järjestäminen ilta-aikaan talven pimeydessä ei saa paikalle paljoa väkeä.

Tilaa valittaessa ei ole olemassa yhtä oikeaa tilaa.

Luovuus on tärkein työkalu suunnitellessa, kuinka voit muuttaa minkä tahansa tilan teatterinlavaksi. Näytelmää toteuttavan ryhmän joustavuus ja budjetti ovat myös asiaan vaikuttavia tekijöitä.

Tila voi olla ammattimainen teatterilava, luokkahuone, konferenssitila, auditorio, amfiteatteri, näyttelytila, kokoushuone tai mikä vain julkinen tila, joka voidaan tyhjentää huonekaluista.

Tarkista, onko tilassa riittävästi tilaa näyttelijöille ja yleisölle sekä heidän tuoleilleen. Varmista, että liikuntarajoitteisille on tilaan esteetön pääsy tai että saavutettavuus voidaan toteuttaa kohtuullisesti.

Turvallisuutta koskevat säännöt: Jokaisella maalla saattaa olla erityisiä turvallisuutta koskevia määräyksiä. Ota niistä selvää, ja varmista, että tuotantoryhmäsi noudattaa niitä.

b. Harjoitusten aikataulu

Kun olet valinnut tilan, etene tuotantoprosessissa suunnittelemaan tarvittavien harjoitusten määrää. Jos sinulla ei ole pääsyä harjoitustilaan, ota selvää paikallisista tiloista, jotka ovat saatavilla ilmaiseksi tai alennetulla vuokralla, kuten kirjastojen huoneet tai kirkon kokoushuoneet.

On tärkeää selvittää, kuinka monta harjoitusta näyttelijäsi tarvitsevat, ja sopia aikataulusta heidän kanssaan. Pyydä kutakin tuotantotiimin jäsentä merkitsemään harjoituspäivämäärät kalenteriinsa ja tekemään kaikkensa harjoitukseen osallistumiseksi. Lähetä osallistujille muistutus harjoituksista aina pari päivää aiemmin. Tarvittavien harjoitusten lukumäärä riippuu osallistujien oppimisen vauhdista, mutta on todennäköisesti 8–10 kahden tunnin mittaista harjoitusta.

c. Budjetti

Budjetit vaihtelevat eri ryhmien tai organisaatioiden kohdalla. Joillakin ryhmillä ei ehkä ole budjettia liiankaan tai heillä on rajoitettu budjetin käyttöoikeus, toisilla ryhmillä taas voi olla suuremmat budjetit. Budjetin koolla on vaikutusta tapahtumapaikan vuokraukseen, markkinointiin, esitteiden tulostamiseen, pukujen ja lavasteiden hankkimiseen sekä tekniikkaan.

Jos budjettia on vain vähän tai ei ollenkaan, luota ryhmän luovuuteen ja kekseliäisyyteen. Pukuja ja rekvisiittaa voi lainata, löytää kotoa tai hyväntekeväisyyskaupoista. Tuotantoryhmän jäsenillä voi olla taitoja, jotka voivat auttaa äänen ja valaistuksen kehittämisessä, tai he voivat tuntea muita ihmisiä, jotka voivat olla avuksi.

Varainkeruutapahtumia, kuten tietokilpailuja tai bingoiltoja, voidaan myös järjestää varojen keräämiseksi.

d. Lavasteet ja tekniikka

Teatterissa lava on tuotantojen suorittamiseen tarkoitettu tila. Lava toimii tilana esiintyjille ja huomion keskipisteenä yleisön jäsenille. Ennen ensimmäistä näytöspäivää on järjestettävä paljon asioita, kuten tila, harjoitukset, rekvisiitta, puvut sekä lavasteet.

Tavaroita, joita voi hyödyntää lavastamisen suunnittelussa

Näyttämö- ja lavasuunnittelu on dokumentaarisessa teatterissa pelkistettyä, mutta samalla näyttelijöiden on asemoitava itsensä näkyvästi lavalle. Tuolit ovat hyödyllisiä esineitä; niitä on saatavilla eri muodoissa ja koossa, ja ihmisillä saattaa olla

omakohtaisia muistoja erilaisiin tuoleihin liittyen (esim. koulunpenkki). Tuolin yksinkertainen sijoittaminen, esimerkiksi käännettynä ylösalaisin tai selkänojan kääntäminen yleisöön päin, voi saada erilaisia vaikutuksia aikaan yleisössä.

Suunnitellessasi lavastusta, mieti luovia tapoja esineiden hyödyntämiseen paitsi näyttelijöiden sijoittamiseksi, myös yleisön houkuttelemiseksi. Ohjaaja ja näyttelijät voivat testata eri vaihtoehtoja ennen lopullisen päätöksen tekemistä. Harkitse esimerkiksi:

Käytettävien tuolien lukumäärä, tyyppi, väri, paino.

Näyttelijät voivat käyttää tuoleja joko vain istumiseen, tai myös tukena.

Tapoja, joilla tuolit voidaan sijoittaa (katso Liite 2).

Tunnelman luominen

Teatterin valosuunnittelu on taidetta, jolla on suurempi merkitys kuin vain varmistaa, että yleisö näkee lavan. Valoa voidaan käyttää mielialan ja ilmapiirin luomiseen ja parantamiseen.

Lavavalaistuksella on useita toimintoja: väri, valikoiva näkyvyys, rakenne, mieliala, suunta, voimakkuus, liike, tarkennus. Näiden vaikutusten saavuttamiseen ei tarvita tiettyä lavavalaistusta: tähän kelpaa kotona käytettävä valaistus, kuten pöytälamput, valonheittimet, puutarhavalot, taskulamppu tai jopa matkapuhelimen taskulamppu.

Projektoria voidaan käyttää myös ilmapiirin luomiseen ja visuaalisena tukena. Esimerkiksi värien, varjojen tai kuvien projisointi näytölle, seinälle, kaihtimeen tai verhoon näyttelijöiden takana voi auttaa luomaan sopivan tunnelman eri hahmoille.

Ääni on tärkeä myös tunnelman ja ilmapiirin luomisessa. Musiikin käytöllä tai hahmon elämän äänimaisemalla on suuri vaikutus yleisöön, koska se välittää tunteita. Minimalistisessa ympäristössä, kuten dokumentaarisessa teatterissa, ääni voi auttaa luomaan tilan tai paikallistamaan hahmot.

”Musiikki on ollut olennainen osa teatteria länsimaissa jo antiikin Kreikan tragedioista ja komedioista lähtien. Musiikki voi paljastaa hahmon sisäisen tunne-elämän, ennakoita hyökkäystä tai orastavaa rakkautta ja kommentoida toimintaa lavalla. Aristoteleen mukaan kuusi draaman muodostavaa elementtiä ovat juoni, henkilöahmo, teema/ajatus, kieli, melodia/kaava ja näytös.” (Hurwitz, 2018).

Musiikki on osa käsikirjoituksen runkoa tai sen jatke. Valitse näytökseen musiikkia, jonka paikallinen yleisö tunnistaa helposti. Sitä voidaan käyttää johdantona näyttämölle tuleville näyttelijöille, monologiin väleissä ja näytelmän lopuksi. Musiikki voi myös tarjota tietoa yleisölle, esimerkiksi ilmaisemalla mielialaa tai rakentamalla jännitystä ennen dramaattista tapahtumaa. Lisäksi tietyllä hahmolla voi olla musiikillinen teema, joka toistuu joka kerta, kun hän ilmestyy lavalle.

Taulukko 4 tarjoaa esimerkkejä näytelmään sopivasta musiikista.

Taulukko 4: Esimerkkejä näytelmässä käytettäväksi musiikiksi

Suomalaiselle yleisölle:

Jean Sibelius, *Valse Triste* <https://www.youtube.com/watch?v=5Ls8-pk4IS4>

Oskar Merikanto, *Soi vienosti murheeni soitto*:

<https://www.youtube.com/watch?v=FzWy6a2279k&feature=youtu.be>

Irlantilaiselle yleisölle:

She moved through the Fair:

<https://www.youtube.com/watch?v=6OfkxIqnKo&feature=youtu.be>

The Spinning Wheel:

<https://www.youtube.com/watch?v=lwDyMI6C2sg&feature=youtu.be>

Inisheer:

<https://www.youtube.com/watch?v=NuK3KG6IDn0&feature=youtu.be>

Italialaiselle yleisölle:

E più non canto e più non ballo:

<https://www.youtube.com/watch?v=6gnAwo6gAq0>

Canzone del pescatore:

http://www.vocidimezzo.it/wp-content/uploads/2009/02/17_canzone_del_pescatore.mp3

Romanialaiselle yleisölle:

Ciuleandra, Maria Tănase (<https://www.youtube.com/watch?v=0W395ryBuqg>)

Huom!: Huomioi kussakin maassa voimassa olevat tekijänoikeussäännöt musiikkia esityksessä käyttäessäsi.

Ääntä voidaan luoda suorana lavalla tai nauhoittaa ennalta. Äänisuunnittelua varten ei ole välttämätöntä omistaa kalliita laitteita. Suurin osa matkapuhelimista voi tallentaa ääntä, ja muokkausohjelmistoja on ilmaiseksi käytettävissä.

Useimmissa tiloissa vaaditaan mikrofonien käyttöä. Käytettävissä olevien mikrofonien tyyppi on otettava huomioon päätettäessä liikkeestä ja näyttelijöiden sijainnista. Käsissä pidettävät mikrofonit rajoittavat liikettä jonkin verran, koska ne on kytkettävä äänijärjestelmään (tai kaiuttimeen), ja joko pidettävä näyttelijän kädessä tai asetettava jalustaan.

Rintapieleen asetettavia mikrofoneja käytetään yleisesti teatteriesityksissä. Nämä langattomat mikrofonit vaativat edistyneempiä teknisiä resursseja. Ne kiinnitetään näyttelijöiden vaatteisiin ja tarjoavat siten näyttelijöille mahdollisuuden liikkua missä päin lavaa tahansa äänen taltioimiseksi.

Älä lannistu, jos tekniikkaa ei ole saatavilla. Pienemmissä tiloissa on mahdollista järjestää näytelmä ilman mikrofoneja. On kuitenkin tärkeää tarkistaa, että näyttelijöiden ääni kuuluu viimeiselle penkkiriville saakka.

Äänenvoimakkuuden säätö yleisölle sopivaksi

Laadukas ääni on välttämätöntä yleisön sitouttamiselle. Huomiota tulisi kiinnittää seuraaviin seikkoihin:

Tila - erilaiset tilat luovat erilaisia suhteita näyttelijöiden ja yleisön välillä.

Lavastuksen kokoonpano vaikuttaa siihen, mihin kaiuttimet tulisi sijoittaa.

Varmista, että äänitasot eivät ole liian kovat tai hiljaiset. Tämä voi vaikeuttaa äänen kantamista tai saattaa tehdä näyttelijöiden äänen kuulemisen mahdottomaksi.

Yritä tehdä näytöksestä soveltuva myös kuulovammaisten tarpeisiin.

Muista, että äänet voivat kuulostaa erilaisilta tyhjissä tai täysissä tiloissa.

Arvioi mikrofoniin paras sijainti: riittävän lähellä näyttelijöiden suita, jotta heidät kuullaan, mutta ei liian lähellä häiriöiden välttämiseksi.

e. Esityksen kokoaminen

Esityksen kaikki eri näkökohdat on nyt otettu huomioon. Seuraavaksi on tarpeen koota kaikki yhteen, jotta esitys toimii lavalla ja yleisölle. Taulukossa 5 on kuvailtu esimerkkiharjoitus, joka auttaa lopputuloksen suunnittelussa.

Taulukko 5: Esityksen kokoaminen

Oppimistavoitteet:

Osallistujat oppivat:

Yhdistämään kaiken oppimansa Two Moons-käsikirjoituksen miniversion esittämiseen
Tutkimaan vaihtoehtoja, kuinka esitys voitaisiin tuottaa, ohjata, toteuttaa ja lavastaa.

Kokoonpanoharjoitus:

Anna ryhmälle 30–40 minuuttia aikaa harjoitella Two Moons -käsikirjoituksen miniversiota.
Sen tulisi sisältää:

Hahmojen esiintulo lavalle (ellei heitä sijoiteta lavalle etukäteen näytelmän alkaessa)

Missä ja miten hahmot istuvat suhteessa toisiinsa

Lyhyet osat jokaisesta monologista

Kuinka jokainen hahmo aloittaa ja päättää monologinsa

Käytettävä valaistus, ääniefektit, musiikki, puvut ja rekvisiitta

Käsikirjoituksen miniversion suoritusta arvostellaan tyylin, toimituksen, aitouden ja lopputuotantoon vaikuttavien asioiden suhteen. Muunlaisia vaihtoehtoja voidaan kokeilla jälkikäteen keskustelussa esiin nousevien ideoiden perusteella.

f. Yleisön sijoittaminen

Päätä yleisön sijoittelusta, ts. yleisön istumajärjestelystä suhteessa lavaan.

On tärkeää, että yleisösi istuu parhaalla mahdollisella tavalla maksimaalisen vaikutuksen saavuttamiseksi. Pienille ryhmille intiimimpi tilajärjestely voi toimia hyvin; tämä tuo yleisön fyysisesti lähemmäksi tarinan kertovaa näyttelijää, ja tekee myös yleisöstä osan näytelmää. Liitteessä 3 on kuvattu joitakin esimerkkejä yleisön asettelusta.

Riippumatta siitä, minkä asettelun valitset, on varmistettava, että näyttämö ja näyttelijät ovat aina näkyvillä yleisölle.

g. Tuotannon aikajana

Tuotannon aikajana viittaa vaadittuun organisointiin ja onnistuneen näytelmän taustalla olevaan logistiikkaan: se koostuu tehtävien ja harjoitusten aikataulusta, joka kattaa kuukaudet, viikot ja päivät ennen näytöstä. On tärkeää jättää aikaa myös muutoksille.

Suunnittele: aika / henkilö / tehtävä.

Taulukko 6 tarjoaa esimerkin tuotannon aikajanasta.

Taulukko 6. Esimerkki tuotannon aikajanasta, joka kattaa näytöstä edeltävät tehtävät

3 kuukautta ennen näytöstä

Määritä saatavilla oleva budjetti

Varaa tilat näytökselle ja harjoituksille

Kerää kokoon tuotantotiimi (näyttelijät, ohjaaja, tekniikasta vastaavat vapaaehtoiset)

2 kuukautta ennen näytöstä

Ilmoita ja pidä koe-esiintymiset

Laadi viestintä- ja markkinointisuunnitelma (lehdistötiedotteet jne.)

Valitse näyttelijät

Aloita harjoitukset

Aloita lavasteiden ja pukujen suunnittelu ja rakentaminen

3 viikkoa ennen näytöstä

Varmista, että kaikki näyttelijät osaavat vuorosanansa

2 viikkoa ennen näytöstä

Viimeistele lavasteet ja puvut

Järjestä pukujen sovitus

Käy läpi koko käsikirjoitus yhden harjoituskerran aikana

1 viikko ennen näytöstä

Pidä tekniset harjoitukset.

2 päivää ennen näytöstä

Kenraaliharjoitus. Tee vaadittavat muutokset.

1 päivä ennen näytöstä

Vapaapäivä

h. Näytöspäivänä

Tarkista tekniset laitteet:

Yksi tärkeimmistä näytöspäivän tehtävistä on laitteiden tarkistaminen. Käy läpi jokainen laite teknisistä asioista vastaavien henkilöiden kanssa ja varmista, ettei näytöksen aikana tule yllätyksiä (mikrofonien akut, palaneet lamput, puuttuvat pistorasiat jne.) Varmista, että kaikki äänet toimivat, ja että kaikki kuulevat näyttelijät selkeästi. Mikrofonien toimivuus tulisi tarkastaa yksi kerrallaan.

Valaistus on tärkeä elementti, joka auttaa kiinnittämään yleisön huomion näytelmään. Varmista, että lavalla on kaksi tai kolme kohdevaloa. Valaistus on tärkeä myös yleisöä ajatellen. Heillä pitäisi olla vähän tai ei lainkaan valoa, jotta lavavalot näkyvät tehokkaammin.

Valmistele näyttämö.

Tarkista, että lava ja tuolit ovat kunnossa. Lavan tarkoituksena on kiinnittää huomio näyttelijöihin. Tarkista, että näyttelijät ovat näkyvissä riippumatta siitä, missä päin yleisöä istut.

Tulosta yleisölle pinkka sääntöjä esitykseen liittyen.

Jokaiselle istuimelle tulisi jättää kopio säännöistä sekä tietoja dokumentaarisesta Two Moons -esityksestä ja ohjatusa keskustelusta, joihin yleisö voi tutustua ennen esitystä. Esityksen alussa ohjaajan tai muun henkilön tulisi viitata sääntöihin muistuttamalla yleisöä sammuttamaan puhelimensa ja pyytämällä heitä olemaan keskustelematta keskenään esityksen aikana. Esityksen ja ohjatun keskustelun muoto ja merkitys tulisi myös selventää yleisölle esityksen alussa.

Varmista, että kaikki näyttelijät ja muu miehistö ovat paikalla. Vedä näyttelijöille sekä fyysinen että vokaalinen lämmittelyharjoitus yhteishengen kohottamiseksi ja jännityksen purkamiseksi.

i. Tapahtuman julkistaminen ja mainostaminen

Two Moons -teatteriesityksen julkistaminen ja markkinointi on yhtä tärkeä tehtävä kuin näytelmän tuottaminen. Seuraavan strategian noudattaminen voi olla hyödyllistä:

Sisältö: Selkeällä kielellä tiedot tapahtuman päivämäärästä, kellonajasta ja sijainnista. Lyhyt kuvaus näytelmästä ja siihen liittyvästä taustamateriaalista, esim. Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirja.

Banneri: Kun lehdistötiedote on valmis, luo siitä banneri ja sopivan kokoinen versio Facebookiin, Instagramiin ja muihin sosiaalisen median kanaviin.

Lehdistötiedotteen levittäminen: joukkotiedotusvälineet, henkilövaikuttajat, uutistoimistot, kansalaisjärjestöt, radiokanavat, bloggaajat jne.. Lähetä yksilöllisiä sähköposteja kohdeyleisön yhteyshenkilöille.

Julkaise muuta, tapahtuman aiheeseen tai teemaan liittyvää sisältöä (blogit, jaetut artikkelit jne.), Jos tapahtumalla on hashtag (#), käytä sitä sosiaalisessa mediassa.

Lisää tilaisuudesta tietoa tapahtumasivustoille, kuten Eventbrite, ja hyödynnä näitä sivustoja pyytäessäsi osallistujia rekisteröitymään tapahtumaan.

Suunnittele tapahtuman jälkeiset viestintätoimet, kuten annetut haastattelut. Paikan päällä olevasta valokuvaajasta/videokuvaajasta (amatööri tai ammattilainen) voi olla hyötyä, koska voit käyttää otettuja kuvia ja videoita uutiskirjeissä, raporteissa ja muussa viestinnässä.

Kannusta ihmisiä merkitsemään tapahtuman nimi ottamiinsa kuviin ja videoihin ennen ja jälkeen esityksen.

Hallinnoi rekisteröintejä (pyydä tapahtumaan kutsuttuja henkilöitä vahvistamaan osallistumisensa).

Tapahtuman jälkeinen julkaisu: Tapahtuma ei lopu verhojen sulkeutumiseen. Kirjoita tapahtuman tiivistävä viesti ja julkaise se laadukkaiden valokuvien kera organisaatiosi verkkosivustolla, sosiaalisessa mediassa jne.). Lähetä se uutiskirjeenä kohderyhmästä koostuvalle sähköpostilistalle.

Huom: Varmista, että sinulla on tarvittavat suostumukset julkaista kuvia, joissa näkyy näyttelijöitä, muuta henkilöstöä ja yleisön jäseniä. On hyödyllistä pyytää osallistujia/yleisön jäseniä ilmoittautumisen yhteydessä kertomaan, haluavatko he olla osa valokuvia ja muita tallenteita vai eivät.

1. Esirippu nousee

Näytöstä edeltävä puhe yleisölle

Aloita esitys kertomalle yleisölle tilaisuuden sisällöstä. On suositeltavaa, että esipuheen tekee joko teatteriesitystä järjestävä taho tai itse näytelmän ohjaaja.

Johdatus Two Moons -teatteriesitykseen ja ohjattuun keskusteluun. Tärkeimmät käsiteltävät kohdat on hahmoteltu Liitteessä 4.

Puheen tulisi sisältää seuraavat tiedot:

Mistä näytelmässä on kyse

Mitä on dokumentaarinen teatteri

Mikä on ohjattu keskustelu

Kerro yleisölle, että esityksen jälkeen pidetään keskustelusessio, jossa he voivat jakaa kokemuksensa ja ajatuksensa näytelmästä.

Tässä kohtaa yleisölle voidaan antaa vihjeitä ihmisoikeuksien ja esityksen yhteyksistä. Katso Taulukosta 7 esimerkkejä.

Taulukko 7: Vihjeitä yhteyksien luomiseen ihmisoikeuksien ja esityksen välillä

Ennen esitystä ja yleisön tilaan pääsyä, kirjoita A4 -kokoisille paperiarkeille sanoja, jotka edustavat ihmisoikeuksia. Kiinnitä niitä yleisön tuolien istuinten alle teipillä. Sanojen tulisi liittyä näytelmässä korostettuihin ihmisoikeuksien loukkauksiin.

Jälkeen esityksen sanoja käytetään ohjaamaan keskustelusessiota. Sopivana kohtana ohjattua keskustelua, keskustelun vetäjän tulisi pyytää yleisöä tarkastamaan istuimiensa alapuolen; mitä ihmisoikeuksia sieltä löytyy? Istummeko joskus omien ja muiden oikeuksien päällä tekemättä mitään?

Näytöstä edeltävä sanaharjoitus - Yleisöä pyydetään keksimään sanoja ihmisoikeuksien teemaan liittyen ja jakamaan ne toistensa kanssa, tai kirjoittamaan ne paperille. Harjoituksen vetäjä pyytää yleisöä lukemaan sanansa ääneen. Ne kirjoitetaan näyttämön lattialle liidulla tai papereille, jotka kiinnitetään seinälle tai lavalla sijaitsevien tuolien alle.

Ohjatun keskustelun aikana näihin sanoihin tehdään viittauksia suhteessa yleisön kokemuksiin ja ajatuksiin näytelmästä.

m. Näytelmä alkaa

Dokumentaarinen teatteriesitys esitetään.

Kun näytelmä päättyy, ohjattua keskustelua vetävä henkilö saapuu lavalle aloittamaan keskustelun.

OSA C. OHJATTU KESKUSTELU

1. Dokumentaarisen Two Moons -teatteriesityksen jälkeisen keskustelun järjestäminen

a. Mikä on ohjattu keskustelu?

Dokumentaarisessa teatterissa yleisöä ei nähdä hiljaisena tarkkailijana, vaan aktiivisena tuotantoprosessin osallistujana. Ohjattu keskustelu ('talkback') on esityksen jälkeinen aika, jolloin yleisö voi puhua ohjaajan/keskustelun vetäjän ja toistensa kanssa näkemästään ja kokemastaan. Keskustelu on tilaisuus tutustua teatteriteokseen ennalta määritetyn teeman näkökulmasta. Two Moons -teatteriesityksen tapauksessa tarkoitus on lisätä ikäihmisten ja suuren yleisön ymmärrystä ihmisoikeuksista ja siitä, kuinka niiden tulisi toimia käytännössä.

Ohjattua keskustelua vetää näytelmän ohjaaja tai muu tuotantotiimin jäsen. Käsikirjoituksen ja yksittäisten monologiin esiin tuomien ihmisoikeuskysymysten tunteminen on välttämätöntä keskustelun tehokkaalle ohjaamiselle ja esityksen viestien välittämiseksi. Siksi on suositeltavaa, että näytelmän ohjaaja vetää keskustelun, mutta viimekätisen päätöksen tekee näytelmän järjestänyt organisaatio/ryhmä. Tärkeintä roolissa on käsikirjoituksen, sen esiin tuomien kysymysten ja ihmisoikeusloukkausten tuntemus ja ymmärtäminen. Keskustelun vetäjän on myös tunnettava "Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirja" ja kyettävä viittaamaan siihen.

Vaikka ohjatut keskustelut yleisesti kestävät 10-30 minuuttia, varaa Two Moons -teatteriesityksen jälkeiseen keskusteluun 30 minuuttia. Tavoitteena on luoda vuorovaikutteinen, hyvin ohjattu foorumi, jossa jokaisen ääni kuuluu, näkemykset taiteellisesta kokemuksesta jaetaan, ja yhteisiä merkityksiä luodaan (Galbraith, 2017).

b. Two Moons -esityksen jälkeisen ohjatun keskustelun tavoite ja tarkoitus

Dokumentaarisen Two Moons -teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun tavoitteena on yhdistää esitetyt tarinat hankkeen koulutukselliseen sisältöön, ja tuoda siten ymmärrystä ikääntyneiden ihmisoikeuksia koskevaan tilanteeseen Euroopassa. Tarkoitus on tuoda esiin arkipäiväisiä tilanteita, joissa ihmisoikeuksia loukataan.

Ohjatun keskustelun tarkoitus on:

- Auttaa yleisöä muodostamaan yhteyksiä tarinoihin ja muihin yleisön jäseniin.
- Muistuttaa yleisölle dokumentaarisen teatterin konseptista. Kyseessä on teatterikokemus, jonka teksti koostuu todellisista haastatteluista ja ihmisten tarinoista.
- Helpottaa esityksen aiheen syvällisempää oppimista ja ymmärtämistä.
- Yhdistää lavalla esitetty tapoihin saada ja hankkia apua.
- Lisätä empatiaa ja parantaa ihmisten välistä oppimista, kriittistä ajattelua, ja kasvua sekä muuttaa asenteita.

- Kannustaa yleisöä keskustelemaan näytelmän toteutuksen analysointia syvällisemmin nimenomaan ihmisoikeuskysymyksistä.
- Edistää ymmärrystä ihmisoikeuksista ja voimaannuttaa yleisö puolustamaan omia oikeuksiaan.

2. Valmistautuminen ohjattuun keskusteluun

a. Ohjatun keskustelun rakenteen luominen

On tärkeää, että ohjattu keskustelu järjestetään siten, että se kannustaa kaikkia tuomaan äänensä kuuluville. Siksi sitoutumiseen kannustaminen ja ohjatun keskustelun muoto riippuvat paljon yleisön koostumuksesta, esim. demografiset tekijät, yleisön koko sekä halukkuus osallistua keskusteluun. Perinteinen keskustelumuoto ei välttämättä ole tehokas, jos yleisö koostuu laajasta väestöryhmästä, esimerkiksi iän, koulutuksen ja työelämästatuksen suhteen. Taulukossa 8 kuvattuja tekniikoita voidaan hyödyntää, kun halutaan kannustaa hiljaisempia henkilöitä liittymään keskusteluun (Fisher, 2014).

Taulukko 8: Tekniikoita, joilla kannustetaan kaikkia käyttämään ääntään

Jaa parin kanssa: pyydä yleisön jäseniä vastaamaan näytelmän teemaa tai sisältöä koskeviin kysymyksiin parin kanssa ennen vastausten jakamista koko ryhmän kanssa.

Roolipeli: tämä strategia helpottaa yleisön ja näyttelijän rooleissa toimivien henkilöiden vuorovaikutusta.

Tee havaintoja yleisön reaktioista näytelmän aikana ja kysy niistä: Esimerkiksi ”Huomasin, että kun (hahmo) lähti äkillisesti lavalta, melkein kaikki teistä nojautuivat eteenpäin. Mihin reagoitte tuolloin?” Tämä mallintaa haettua vastaustapaa, ja auttaa muistuttamaan yleisöä heidän reaktioistaan esitykseen.

Istuta kysymys yleisöön esityksen avaavan puheen aikana: Näytelmän teemaan liittyvän kysymyksen upottaminen yleisön mieleen auttaa keskittämään heidän huomionsa avainkohtiin esityksen aikana.

b. Esteitä ja haasteita

Ohjatussa keskustelussa voi tulla esiin samoja haasteita kuin kaikissa ryhmäkeskusteluissa, mukaan lukien hiljaisuus, vastarinta ja konfliktit. Hiljaisuus ei aina ole merkki tylsyydestä tai vastarinnasta. Se voi kuitenkin aiheuttaa ahdistusta sekä yleisön jäsenille että keskustelun vetäjälle. Hiljaisuuden syyt ovat tyypillisesti monimutkaisia ja monipuolisia, mutta keskustelun vetäjän on kyettävä havaitsemaan, milloin hiljaisuus palvelee ryhmää, ja milloin se vieraannuttaa heitä. Joka tapauksessa hiljaisuus on jossakin määrin hyödyllistä, kun se antaa ryhmälle aikaa pohtia ja löytää vastauksia omassa tahdissaan. (Nessler, 2018). Edellä mainitut tekniikat, esim. Jaa parin kanssa, voivat olla erityisen hyödyllisiä hiljaisuuden voittamisessa.

Vastarintaa ja konflikteja esiintyy harvemmin kuin hiljaisuutta. Tilanteissa, joissa niitä esiintyy, keskustelun vetäjän tulisi ”ottaa haaste vastaan” ja jopa rohkaista negatiivisten tunteiden ilmaisua (Berman-Rossi, 1993, s. 75). Haastavan yleisön osallistaminen auttaa lisäämään heidän luottamustaan ohjaajaa kohtaan. Se myös osoittaa muulle yleisölle, että keskustelu on turvallinen paikka ilmaista itseään.

Vastarintaa ja konflikteja vähentämään auttaa myös se, että osallistujille tarjotaan tietoa siitä, miten toimia näytelmän kuvaamisissa haasteellisissa tilanteissa. Voit koostaa etukäteen yleisölle paketin yhteystiedoista ja esitteistä, kuten kriisipuhelimet, lakiapupalvelut ja terveystiedot (katso mallia Liitteestä 1). Tieto voi ennaltaehkäistä konflikteja, jotka liittyvät toivottomuuden ja voimattomuuden tunteisiin. Siksi ohjattu keskustelu on oiva tapa yhdistää se, mitä yleisö näki lavalla, tapoihin saada apua, mikäli he tai heidän tuntemansa henkilö kohtaa samanlaisen ongelman. (Nessler, 2018).

c. Keskustelun vetäminen

Ohjatun keskustelun vetäjän rooli

Ohjattu keskustelu toimii parhaiten, kun sillä on vetäjä. Tämä auttaa ylläpitämään keskustelun rakennetta ja järjestystä. Vetäjän/ohjaajan tulisi kannustaa yleisöä omaksumaan annettu informaatio, muuttamaan sitä, ja vastaamaan siihen tarjoamalla jokin tuore tulkinta tai ”tapa nähdä” tuotanto. Keskustelun aikana yleisöstä tulee opettaja, kun taas näyttelijät ja ohjaaja/keskustelun vetäjä asetetaan opiskelijoiden asemaan.

Näytelmän tavoitteena ja keskustelun vetäjän roolina ei ole tarjota ratkaisuja, vaan antaa yleisölle tietoisuuden tunnetta, empatiaa ja voimaantumisen kokemusta. Taulukko 9 kuvaa piirteitä, joita vetäjältä vaaditaan tehokkaan keskustelun vetämiseksi.

Taulukko 9: Menestyksekkään keskustelun vetäjän piirteitä

Kyky lukea yleisöä.

Pystyy olemaan hetkessä.

Tuntee yleisön, tuntee aiheen.

Kyky kuvata ihmisoikeuksia maanläheisellä ja käytännöllisellä kielellä.

Pystyy tarjoamaan yleisölle heille jäävän tietopaketin ja kertomaan siitä.

Osaa kysyä provosoivia ja avoimia kysymyksiä keskustelun herättämiseksi.

Tutustuminen monologeihin

On suositeltavaa, että ohjaaja tai ohjatun keskustelun vetäjänä toimiva henkilö valmistautuu sessioon perehtymällä Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirjan sisältöön. Kirja toimii pohjana käsikirjoitukselle ja sisältää yksityiskohtaiset tiedot ihmisoikeuksien loukkauksista kunkin tarinan kohdalla. Se sisältää myös hyödyllisiä yhteystietoja yleisön jäsenille (ks. Liite 1). Kirjan osiot 8 ja 9 tulisi tulostaa ja antaa yleisölle heidän poistuessaan.

d. Vaiheet ohjatun Two Moons -keskustelun vetämiseen

Vaihe 1: Ohjaaja saapuu näytöksen jälkeen lavalle vetääkseen ohjatun keskustelun

Hän kertoo yleisölle keskustelun muodosta, tarkoituksesta ja kestosta (enintään 30 minuuttia). Hän rohkaisee yleisöä jakamaan vapaasti mielipiteensä ymmärtäen, että näkemyksiä on monenlaisia, mutta kaikki niistä arvokkaita. Jotta kaikilla olisi mahdollisuus jakaa näkemyksensä, ohjaaja pyytää, että yleisö kuuntelisi toisiaan keskeyttämättä. Ohjaaja selittää, että hänen on itse mahdollisesti jouduttava keskeyttämään joku yleisön jäsen varmistaakseen, että jokainen saa mahdollisuuden puhua. Tämän ei ole tarkoitus loukata ketään.

Muista huomioida ihmiset, jotka odottavat puheenvuoroaan, ja ihmiset, jotka pysyttelevät mieluummin hiljaa.

Vaihe 2: Pyydä yleisöä tarkastelemaan hahmojen tarinoita ihmisoikeuksien valossa.

Dokumentaarisen Two Moons -teatteriesityksen ja ohjatun keskustelun tavoitteena on tuoda esiin haasteita, joita ikääntyvät kohtaavat ihmisoikeuksiensa kunnioittamisessa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi ohjaaja opastaa yleisöä pohtimaan monologeja ja sitä, kuinka niistä kukin tuo esiin ihmisoikeusrikkomuksia. Taulukko 10 mainitsee kunkin monologin tärkeimmät kohdat ja yksittäisiin monologeihin liittyvät ihmisoikeusrikkomukset. Tämä auttaa ohjaajaa välttämään päällekkäisyyksiä eri monologiin suhteen ja pitämään viestin yksinkertaisena.

Taulukko 10: Kunkin monologin pääviestit ja niihin liittyvät ihmisoikeusrikkomukset

Kiira	Inkeri
<p>Pääviestit: ei ole turvassa omassa kodissaan (kokenut uhkailua ja joutunut varkaiden/huijareiden kohteeksi). Talon omistava kunta ei ryhtynyt minkäänlaisiin toimiin epäsosiaalisen käytöksen torjumiseksi.</p> <p>Ihmisoikeusrikkomukset:</p> <p>ECHR Artikla 8 Oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta.</p>	<p>Pääviestit: väkivalta aikuisen lapsen taholta; äidin ja lapsen yhteys/ rooli, jonka äiti joutuu ottamaan suojellakseen ja auttaakseen lastaan hankaloittaa tarvittaviin toimiin ryhtymistä esim. lähestymiskiellon määräämistä. Haavoittuvassa asemassa olevia ikääntyneitä tulisi tukea suojelemaan itseään, mutta tässä tarinassa viranomaisista ei ollut mitään apua.</p> <p>Ihmisoikeusrikkomukset:</p>

<p>ECHR Lisäpöytäkirja 1 Artikla 1 Omaisuuksensuoja: oikeus nauttia kodistaan rauhassa. Velvoittaa paikallisviranomaisia kohtuullisin toimin varmistamaan vuokralaisten oikeuksien toteutumisen.</p>	<p>ECHR Artikla 3 Kidutuksen kieltö; velvoittaa viranomaisia ja ammattilaisia kohtuullisin toimin suojelemaan haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä harmilta, josta ovat tietoisia.</p> <p>ECHR Artikla 13 Oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon; (Inkerin oikeutta saada tapauksensa käsiteltyä oikeudessa ei kunnioitettu, vaan se soviteltiin oikeussalin ulkopuolella)</p>
<p>Tom</p>	<p>Jaana</p>
<p>Pääviestit: sai aivohalvauksen ollessaan vielä melko nuori, mutta häntä ei ole päästetty takaisin työelämään. Seurauksena on, että hän elää alennetuilla tuloilla, jotka eivät riitä tyydyttämään hänen perustarpeitaan, kuten asuntoa, ruokaa ja sosiaalisia tarpeita.</p> <p>Ihmisoikeusrikkomukset:</p> <p>CRPD Artikla 27 Työ ja työllistyminen: työnteko-oikeuden toteutumisen turvaaminen ja edistäminen myös niiden osalta, jotka vammautuvat palvelussuhteen aikana. Toimintarajoitteisilla henkilöillä tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet tehdä töitä kuin muillakin, mukaan lukien työnhakemiseen ja -säilyttämiseen tarjottu apu.</p> <p>CRPD Artikla 28 Riittävä elintaso ja sosiaaliturva: riittävät tulot perustarpeiden, kuten ruuan, vaatteiden ja asunnon kattamiseen. Oikeus saada apua köyhyyden välttämiseksi ja elintason parantamiseksi tasaveroisesti muiden kanssa.</p>	<p>Pääviestit: ei annettu tarvittavia tietoja sairauteensa liittyen; kokee syrjintää terveys- ja sosiaalipalvelujen saatavuudessa yksinomaan ikänsä perusteella; ammattilainen epäonnistui avuntarjoamisessa; ei päässyt toimintarajoitteensa vaatimaan kuntoutukseen.</p> <p>Ihmisoikeusrikkomukset:</p> <p>ECHR Artikla 8 Oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta; Oikeus saada tietoa terveyteen liittyen.</p> <p>CRPD Artikla 25 Terveys: vammaisilla/toimintarajoitteisilla henkilöillä on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyden tasoon, mukaan lukien varhainen tunnistaminen ja puuttuminen, sekä palvelut, joilla pyritään minimoimaan ja estämään uusien rajoitteiden syntyminen.</p> <p>CRPD Artikla 26 Kuntoutus: oikeus tehokkaisuuteen ja asianmukaisuuteen toimiin, joiden avulla vammaiset henkilöt voivat saavuttaa ja säilyttää mahdollisimman hyvin itsenäisyyden, täysimääräiset ruumiilliset, henkiset, sosiaaliset ja ammatilliset kyvyt sekä täysimääräisen osallisuuden kaikilla elämänalueilla.</p>
<p>Riitta</p>	
<p>Pääviestit: syrjintä muistisairauteen liittyvän stigman vuoksi ja sen negatiiviset vaikutukset henkilön elämään; tukipalvelut, joita muistisairaat tarvitsevat, eivät ole</p>	

käytettävissä; diagnoosista ei usein kerrota henkilölle itselleen, mikä estää häntä tekemästä tulevaisuuttaan koskevia päätöksiä.

Ihmisoikeusrikkomukset:

CRPD Artikla 5 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus: oikeus kohtuullisiin mukautuksiin vamman tai toimintarajoitteen vuoksi tarvittaessa. Ihmisiä tulisi suojella syrjinnältä ja heidän ympäristönsä mukauttaa heidän tarpeisiinsa.

CRPD Artikla 8 Tietoisuuden lisääminen: stereotyyppien ja ennakkoluulojen torjuminen vammaisiin, mukaan lukien muistisairaisiin henkilöihin, liittyen.

CRPD Artikla 19 Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä: pääsy eristäytymistä ja syrjäytymistä ehkäiseviin tukipalveluihin yhteisössä.

Ohjaaja/keskustelun vetäjä ei tulisi aloittaa keskustelua luettelemalla yllä mainittuja ihmisoikeusrikkomuksia. Sen sijaan hän kysyy yleisöltä, mikä vaikutti heihin näytelmässä eniten. Ohjaajan tulisi hyödyntää yleisön vastauksia ja reaktioita saadakseen heidät tunnistamaan ihmisoikeusrikkomukset tarinoissa. On erittäin epätodennäköistä, että kaikki ym. viestit ehditään kattamaan 30 minuutin keskustelulla, joten keskity tarinoihin, jotka resonoivat eniten yleisössä. Opasta yleisöä pohtimaan näihin tarinoihin liittyviä ihmisoikeuksia.

Vaihe 3: Yleisön osallistaminen keskusteluun kysymyksillä

Seuraavat kysymykset saattavat olla hyödyllisiä ohjatessasi yleisöä pohtimaan monologiin ja niiden kuvailemien tilanteiden eri näkökulmia ja tukemaan yleisöä ongelmien ratkaisemisessa ja ymmärtämisessä:

- Mitä mieltä olitte X:n tarinasta? Mitä se sai teidät tuntemaan?
- Olisiko henkilö voinut toimia eri tavalla? Miten?
- Mitä olisi voitu tehdä toisin?
- Jos tuntisit X:n, mitä voisit tehdä auttaaksesi häntä?
- Mitä tukea yhteisösi tarjoaa tällaisissa tilanteissa?
- Kuinka X:n oikeuksia olisi voitu edistää jo varhaisemmassa vaiheessa hänen kokemansa tilanteen estämiseksi?
- Kuinka hän olisi voinut suojella itseään?
- Luuletteko, että X on tietoinen oikeuksiensa loukkaamisesta?
- Mitä voisit tehdä ystävänä?
- Kuinka voisimme parantaa tilannetta? Kuinka voimme estää sen tapahtumisen jollekin muulle?
- Voimmeko yhdessä saada aikaan muutosta?
- Voimmeko päästä yhteisymmärrykseen tilanteesta ja antaa tapahtunut anteeksi?

Näytelmän kokonaisuutta koskevia kysymyksiä voivat olla, mm.:

- Miksi näytelmä on tuotettu juuri tänä aikana?

- Mikä oli eniten ajatuksia herättävä/ mielenkiintoisin / odottamaton asia, jonka opit?
- Mikä oli teille näytelmän tärkein aihe ja viesti? Miksi?
- Mihän hahmoon samaistuit näytelmässä eniten? Miksi?

Ohjatun keskustelun tulisi rohkaista yleisöä tunnistamaan joitakin kussakin monologiassa loukattuja oikeuksia ja pohtimaan mahdollisia yleisiä toimia tilanteen muuttamiseksi. Muista keskustelun aikana mainostaa Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirjassa kuvattuja toimia. Yritä tuoda eri tarinat yhteen viittaamalla toisen tarinan tarjoamaan tietoon ratkaisuna ensimmäisen kuvaamaan ongelmaan. Vastaukset yleisön etsimiin kysymyksiin sisältyvät näytelmään tai Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirjaan. Jos yleisö jää kiinni negatiivisiin näkökohtiin, käännä keskustelu ympäri ja auta heitä keskittymään positiiviseen - Kuinka voisimme parantaa tilannetta? Kuinka voimme edistää ihmisoikeuksia? Kannusta yleisön jäseniä jakamaan materiaaleja ja tietoa läheistensä ja tuttaviansa kanssa esityksen jälkeen.

Askel 4: Keskustelun yhteenveto

Keskustelun vetäjän tulisi viitata paikallisiin tai kansallisiin organisaatioihin ja palveluntarjoajiin, joihin yleisö voi ottaa yhteyttä kaivatessaan lisätietoja ja apua tarinoiden kuvaamissa tilanteissa. Hänen tulisi myös korostaa, että viime kädessä valta on meillä - yksilöinä ja yhteisönä.

Two Moons -hankkeen materiaalit jaetaan yleisölle mukaan otettaviksi.

LÄHTEET

Asociatia A.R.T. Fusion (2007). *Ghid Practic: Re-Creează ARTitudinea prin Teatru Forum*. Available at: <https://www.slideshare.net/artfusion/recreaza-artitudinea-prin-teatru-forum-ghid-practic>

Bonet, L. & Schargorodsky, H. (2018). *Theatre management: models and strategies for cultural venue*. Available at: <https://kunnskapsverket.org/sites/default/files/Theatre%20management%20PDF%20Protegit.pdf>

Cooper, L. (2015), *Difference Between Production Manager and Stage Manager*. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=VjPz22JsUto>

Dionne, R. (2005) *Stage Management Handbook*. Available at: <https://web.ics.purdue.edu/~rdionne/downloads/SMhandbook.pdf>

Faculty & Staff of the School of Theatre & Dance, West Virginia University College of Creative Arts School of Theatre & Dance (2012). *Stage Management Handbook*. Available at: <https://theatre.wvu.edu/files/d/68c4bd2e-9446-4640-978e-a68bcbdb955f3/stage-management-handbook-v4.pdf>

Fisher, T. (2014). *Post-Show Discussions: Structure and Strategies*. NYU Educational Theatre Blog. Available at: <https://research.steinhardt.nyu.edu/site/revue/2014/04/post-show-discussions-structure-and-strategies/>

Gailbraith, S. (2017). *Considering Talkbacks: the art of after-show talk and its takeaways*. Available at: <https://dctheatrescene.com/2017/09/07/considering-talkbacks-art-show-discussions-takeaways/>

Hurwitz, N (2018) The Role of Music in Theatre *Study.com*. Available at: <https://study.com/academy/lesson/the-role-of-music-in-theatre.html>.

Leavy, P. (2015) *Method Meets Art*. Guilford Publications

Morris, K. M. (2014) *Documentary Theatre: Pedagogue and Healer with their Voice Raised*. PhD thesis. Available at: https://fau.digital.flvc.org/islandora/object/fau%3A13481/datastream/OBJ/view/Documentary_theatre__pedagogue_and_healer_with_their_voices_raised.pdf

National Theatre United Kingdom (2014) *An Introduction to Verbatim Theatre*. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=ui3k1wT2yeM&list=PL_CI3XqWo3yPqdq8-IPqRnyVMrrZY9U-2

LIITTEET

LIITE 1. TWO MOONS -HANKKEEN MATERIAALIT

Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirja tarjoaa tietoja ihmisoikeuksista, joita suojataan Euroopan ihmisoikeussopimuksella ja YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevalla yleissopimuksella. Tarjoamalla esimerkkejä ikäihmisten kokemuksista, kirja hahmottaa yksinkertaisella tavalla, miten ihmisoikeuksien tulisi toimia käytännön tasolla. Ihmisoikeuksia koskeva tieto ja ymmärrys mahdollistavat huonon kohtelun ja käytäntöjen kyseenalaistamisen. Kirjassa on toimintaohjeita erilaisiin tilanteisiin.

Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirja suomeksi:
<https://twomoons.eu/download/1625/>

Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirja englanniksi:
<https://twomoons.eu/download/1611/>

Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirja italiaksi:
<https://twomoons.eu/download/1622/>

Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirja romaniaksi:
<https://twomoons.eu/download/1619/>

Meidän tarinamme: Ihmisoikeudet ja ikäihmiset Euroopassa: dokumentaarinen teatterikäsikirjoitus kertoo Suomessa, Irlannissa, Italiassa ja Romaniassa asuvien ikääntyneiden ihmisten kokemuksista arjen tilanteista, joissa heidän ihmisoikeuksiaan ei ole kunnioitettu. Käsikirjoitus pohjautuu sanatarkasti tutkimushaastatteluihin, jotka on edelleen muokattu lyhyiksi monologeiksi. Kukin monologi sisältää pääviestit ja viittaukset Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien yleissopimuksessa listattuihin ihmisoikeuksiin. Monologit on käsikirjoituksessa yhdistetty näytelmäksi.

Meidän tarinamme: Ihmisoikeudet ja ikäihmiset Euroopassa: dokumentaarinen teatterikäsikirjoitus suomeksi: <https://twomoons.eu/download/1671/>

Meidän tarinamme: Ihmisoikeudet ja ikäihmiset Euroopassa: dokumentaarinen teatterikäsikirjoitus englanniksi: <https://twomoons.eu/download/1677/>

Meidän tarinamme: Ihmisoikeudet ja ikäihmiset Euroopassa: dokumentaarinen teatterikäsikirjoitus italiaksi: <https://twomoons.eu/download/1674/>

Meidän tarinamme: Ihmisoikeudet ja ikäihmiset Euroopassa: dokumentaarinen teatterikäsikirjoitus romaniaksi: <https://twomoons.eu/download/1680/>

LIITE 2. HAHMOTELMA YLEISÖLLE MUKAAN ANNETTAVAKSI OHJEISTUKSEKSI

Kuinka hyödyntää ihmisoikeuksia arjen ongelmatilanteissa?

Ihmisoikeuksilla on merkitystä monissa arjen haasteissa, joita ikääntyneet kohtaavat. Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan ihmisoikeuksien suojeleminen on olennainen osa valtion politiikkaa ja palvelujen tarjoamista kansalaisille kaikissa Euroopan maissa. Siispä ihmisoikeuskysymykset voidaan usein ratkaista puhumalla tai kirjoittamalla asiasta vastaavalle viranomaiselle tai vastuuhenkilölle. Suosittelemme toimimaan seuraavasti:

1. Tee valitus

Lähesty asiaa ihmisoikeusnäkökulmasta;

Kuvaile ongelma ikääntyneen ihmisen kokemuksesta käsin;

Jos tapahtumaan liittyy jokin viranomainen, kerro, miten uskot heidän epäonnistuneen velvollisuudessaan turvata ihmisoikeutesi; tarjoa heille valmiiksi tapa ratkaista ongelma;

Ennen virallisen valituksen tekoa, lähesty oikeuksiasi rikkonutta tahoja ensin epävirallisesti keskustelun keinoin; Voit myös ottaa yhteyttä organisaatioihin, joista saattaa olla sinulle prosessissa apua ja tukea.

Jos keskustelu ei johda haluamaasi lopputulokseen, tee asiasta virallinen valitus. Jos ongelmaan liittyy julkinen viranomainen, seuraa heidän tarjoamia ohjeita valituksen tekemiseksi;

Jos virallinen valitusprosessi ei vielä johda tyydyttävään lopputulokseen, voit viedä asian eteenpäin oikeusasiamiehelle, -valtuutetulle tai kansalliselle ihmisoikeusviranomaiselle.

Ongelmani koskee sosiaali- ja terveystalvija

Jos Riitan tai Jaanan tavoin koet sinua syrjittävän iästasi tai toimintarajotteestasi johtuen, tai ihmisoikeuksiasi muuten loukattavan sosiaali- ja terveystalvija tarjoajan taholta, voit toimia tilanteessa seuraavasti:

Jos olet tyytymätön saamaasi tai omaisesi saamaan hoitoon tai kohteluun, on ensimmäinen askel yrittää selvittää asia hoitopaikassa tai palveluntarjoajan kanssa avoimella keskustelulla.

Kuka tahansa, yksityishenkilö tai ammattilainen, joka on huolissaan ikääntyneen henkilön kyvystä huolehtia omasta terveydestään, hyvinvoinnistaan tai turvallisuudestaan, voi tehdä niin kutsutun huoli-ilmoituksen kunnalliselle sosiaaliviranomaiselle. Monilla kunnilla on ilmoituksen tekoon nettisivuillaan valmis lomake. Huoli-ilmoituksen voi tehdä myös puhelimitse tai postitse.

Jos hoitopaikassa käydyistä keskusteluista ei ole apua, voit tehdä kirjallisen muistutuksen hoitopaikan johtajalle. Kirjoita mahdollisimman selkeä kuvaus asiasta, josta haluat tehdä muistutuksen. Jos mahdollista, mainitse niiden henkilöiden nimet

ja/tai asema, joita muistutuksesi koskee. Olet oikeutettu saamaan neuvontaa ja ohjeita myös kunnan potilas- tai sosiaaliasiamieheltä.

Jos muistutus ei johda haluamaasi lopputulokseen, voit tehdä asiasta virallisen valituksen Aluehallintavirastoon (terveyden- ja sosiaalihuollon kantelut) tai Valviraan (sosiaalihuollon kantelut). Kantelu tehdään vapaamuotoisesti tai kantelulomakkeella.

Tapauksissa, joihin liittyy iän, vammaisuuden tai muun ominaisuuden vuoksi tapahtunutta syrjintää, voit olla myös suoraan yhteyksissä Yhdenvertaisuusvaltuutettuun. Valtuutettu voi ohjata sinut tarvittaessa myös muun oikeusavun piiriin.

B. Ongelmani koskee väkivaltaa, kaltoinkohtelua tai hyväksikäyttöä

Jos olet Kiiran tai Inkerin tavoin tilanteessa, jossa sinua hyväksikäytetään tai kohdellaan kaltoin ikäsi, toimintarajoitteesi tai haavoittuvaisuutesi vuoksi, tai jos kohtaat väkivaltaa, toimi seuraavasti:

Ota yhteyttä poliisiin jos koet väkivaltaa tai olet joutunut petoksen uhriksi. Häätätilanteessa soita hätänumeroon 112.

Voit myös hakea neuvoja ja apua organisaatioilta, jotka ovat erikoistuneet väkivaltaa kohdanneiden henkilöiden tukemiseen. Näihin lukeutuvat esimerkiksi Turvallisen vanhuuden puolesta – Suvanto ry, Nollalinja ja turvakodit ympäri Suomen

Jos uskot joutuneesi rikoksen uhriksi, ota yhteyttä Rikosuhripäivystykseen, joka tarjoaa apua ja neuvoja esimerkiksi rikosilmoituksen tekemisessä, korvausten hakemisessa ja lähestymiskiellon hakemisessa.

Jos uskot julkisen viranomaisen tai toimijan loukanneen oikeuksiasi, voit valittaa asiasta Eduskunnan oikeusasiamiehelle, jonka tehtäviin kuuluu valvoa, että viranomaiset ja julkista tehtävää hoitavat yksityiset tahot noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

C. Ongelmani liittyy taloudelliseen tilanteeseeni ja perustarpeiden tyydyttämiseen

Jos Tomin tavoin tulosi eivät riitä perustarpeidesi tyydyttämiseen, tai jos rakenteellisen kaltoinkohtelun vuoksi et ikäsi ja/tai toimintarajoitteesi vuoksi saa tehdä töitä, voit toimia seuraavasti:

Takuueläke turvaa Suomessa asuvalle henkilölle vähimmäiseläkkeen (784,52 e/kk), jos kaikki hänen eläkkeensä ennen verotusta ovat yhteensä enintään 777,84 e/kk. Hakeaksesi takuueläkettä, ota yhteyttä Kansaneläkelaitokseen (Kelaan). Jos eläkkeesi ei edelleenkään riitä perustarpeidesi, kuten asumisen, ruuan ja lääkkeiden, kattamiseen, voit hakea Kelalta myös eläkkeensaajan asumistukea sekä perustoimeentulotukea.

Jos olet tyytymätön Kelan antamaan päätökseen, voit hakea siihen muutosta päätöksen mukana tulleella lomakkeella tai verkossa. Jos Kelan mielestä päätöstä ei voida oikaista haluamallasi tavalla, se lähettää valituksen edelleen muutoksenhakulautakuntaan. Muutoksenhakulautakunnan päätöksestä voi valittaa vakuutus-oikeuteen, joka on ylin valitusaste.

Jos eläkkeesi on laskettu väärin, ole suoraan yhteydessä omaan eläkeyhtiösi. Eläkepääätösten ohessa sinulle lähetetään lomake ja ohjeet muutoksenhaun vaatimiseksi.

Jos olet edelleen tyytymätön eläkepääätökseesi muutoksenhaun jälkeen, voit viedä asian Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan (TELK). Jos olet tyytymätön myös Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen, voit 30 päivän kuluessa hakea siihen kirjallisesti muutosta vakuutusosoikeudelta.

Työkyvyttömyyseläkepääätös voidaan peruuttaa, jos eläkkeenhakija viimeistään valitusajassa ilmoittaa, ettei hän halua myönnettyä eläkettä. Jos eläkkeensaaja haluaa lakkauttaa työkyvyttömyyseläkkeen, hänen tulee todistaa, että hänen työkykynsä on palautunut niin, ettei enää täyty eläkkeen saamisen edellytyksiä.

Julkista tehtävää hoitavien tahojen, kuten Kelan ja eläkelaitosten lainvastaisesta toiminnasta voi kannella myös Oikeusasiamiehelle.

D. Huolenaiheeni koskevat osallisuuttani yhteiskuntaan

Jos Riitan tavoin koet, että sinulta on viety oikeus osallistua sosiaaliseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen elämään koska palveluntarjoajat eivät ota huomioon erityistarpeitasi ikääntyneenä ja/tai toimintarajoitteisena ihmisenä, voit toimia seuraavasti:

Ota yhteyttä kunnan sosiaalitoimeen kysyäksesi mahdollisuudesta saada liikkumiseen tukea toimintarajoitteesi perusteella. Tuki voi olla esimerkiksi kuljetuspalvelua.

Kirjoita valituskirje palveluntarjoajalle viitaten Yhdenvertaisuuslakiin, joka velvoittaa palveluntarjoajia edistämään yhdenvertaisuutta. Voit ottaa myös yhteyttä Yhdenvertaisuusvaltuutettuun saadaksesi neuvoja ja tukea.

Jos julkista tehtävää hoitava viranomainen ei pysty vastaamaan valitukseesi tyydyttävällä tavalla, voit kääntyä Oikeusasiamiehen puoleen.

Hyödyllisten organisaatioiden yhteystietoja

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Puh. 0295 666 817

Nettisivu: <https://www.syrjinta.fi/>

Eduskunnan oikeusasiamies

Puh. 09 4321, s-posti: oikeusasiamies@eduskunta.fi

Nettisivu: <https://www.oikeusasiamies.fi/>

Poliisi

Kun henkesi on uhattuna tai tarvitset välitöntä apua, soita hätänumeroon 112. Poliisin neuvontapuhelin vastaa numerossa 0295 419 800.

S-posti: neuvontapalvelu@poliisi.fi

Nettisivu: <https://www.poliisi.fi/>

Oikeusaputoimistot

Katso kunnallisen oikeusaputoimistosi yhteystiedot osoitteesta <https://oikeus.fi/oikeusapu/fi/>

Suomen asianajajaliitto

Suomen asianajajaliiton maksutonta neuvontaa järjestetään 17 eri paikkakunnalla. Lisätietoa saa netistä osoitteesta www.asianajajaliitto.fi

Aluehallintavirasto (AVI)

Etelä-Suomen AVI, puhelinvaihde: 0295 016 000

Itä-Suomen AVI, puhelinvaihde: 0295 016 800

Lounais-Suomen AVI, puhelinvaihde: 0295 018 000

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI, puhelinvaihde: 0295 018 450

Pohjois-Suomen AVI, puhelinvaihde: 0295 017 500

Lapin AVI, puhelinvaihde: 0295 017 300

Nettisivu: <http://www.avi.fi/>

Kansaneläkelaitos (KELA)

Puh. 020 634 2550

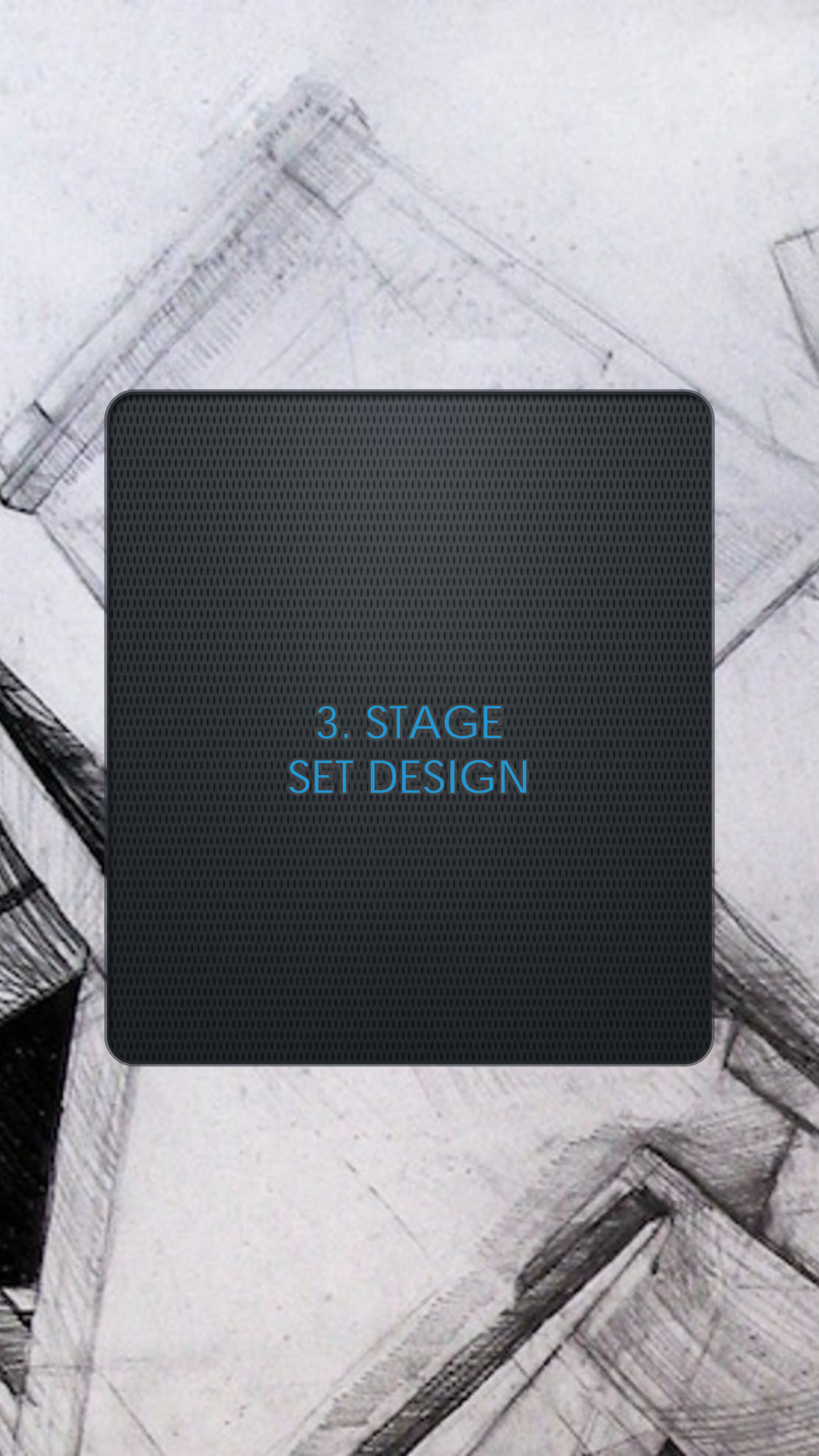
Kelan paikalliset toimipisteet ja alueelliset postiosoitteet löytyvät netistä osoitteesta <https://www.kela.fi/>

Kuluttajaneuvonta

Puh. 0295 053 050 tai yhteydenotto lomakkeella nettisivun kautta

Nettisivu: <https://www.kkv.fi/kuluttajaneuvonta/>

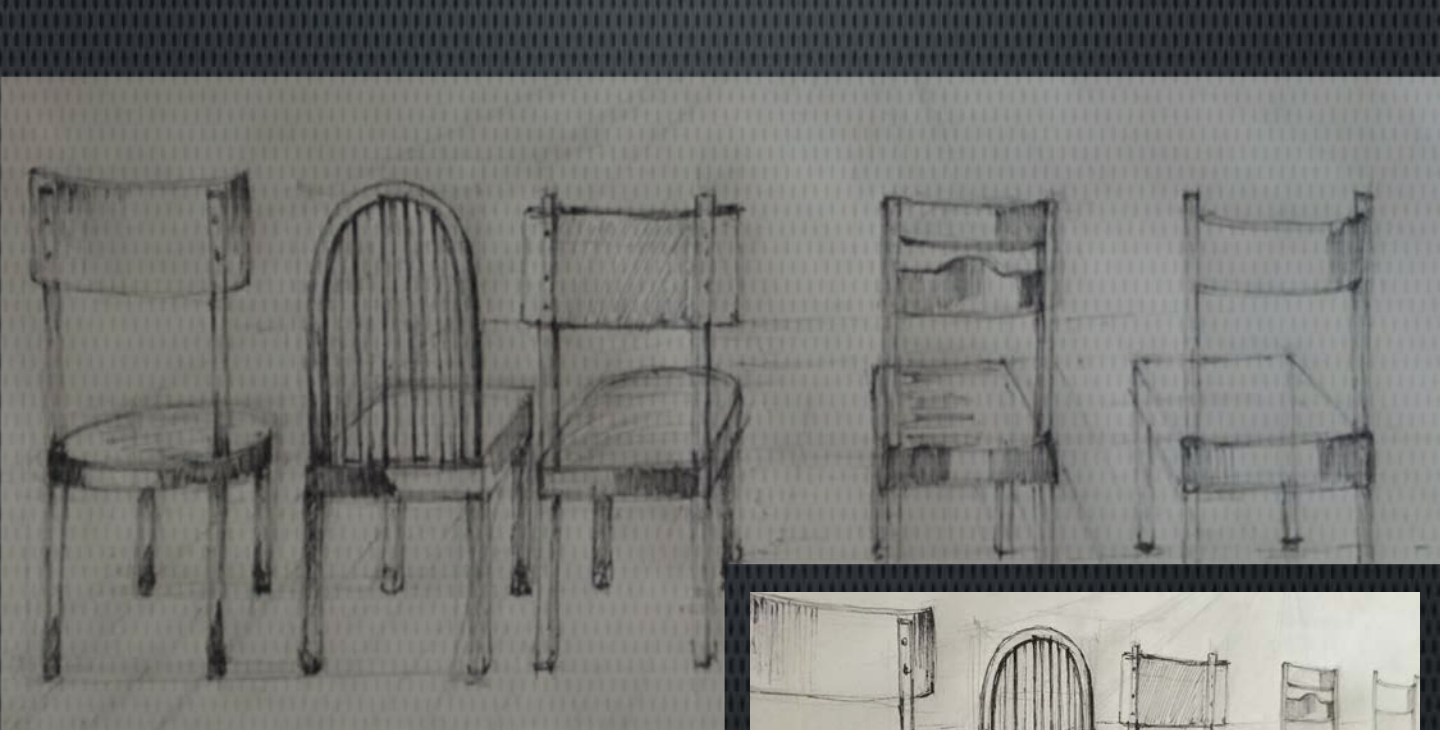
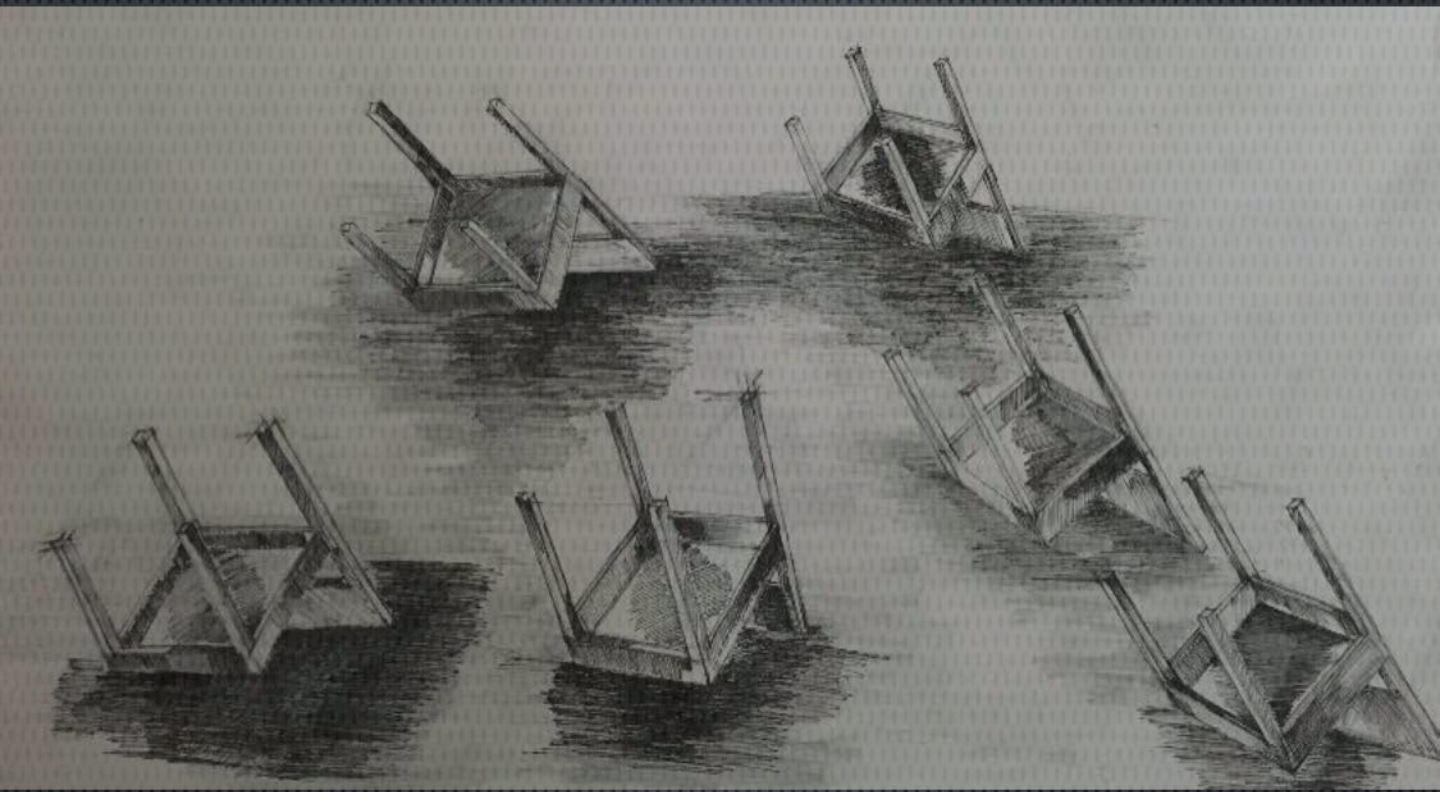
Katso muut tilannekohtaiset yhteystiedot Minun oikeuteni, minun hyvinvointini -kirjasta (luvut 8 ja 9).

A detailed pencil sketch of a stage set design, showing architectural elements like walls, columns, and a staircase. The drawing is done in a fine, hatched style, typical of architectural or stage design sketches.

3. STAGE SET DESIGN

BENCH AND CHAIRS - 3 MONOLOGUES SET UP

CHAIRS VARIATION SET UP

STAGE DETAILS ADDITIONAL FEATURES

Different styles chairs

Chairs decorated with
laces

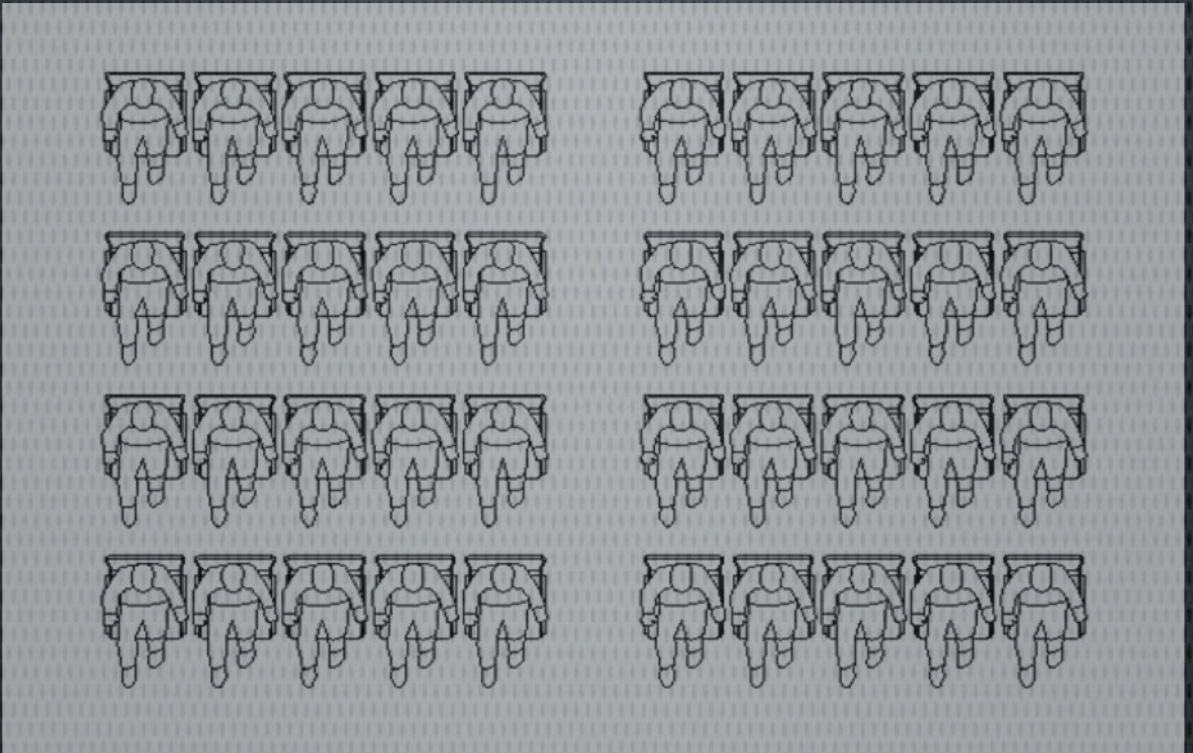

Human rights on chairs
(engraved or painted)

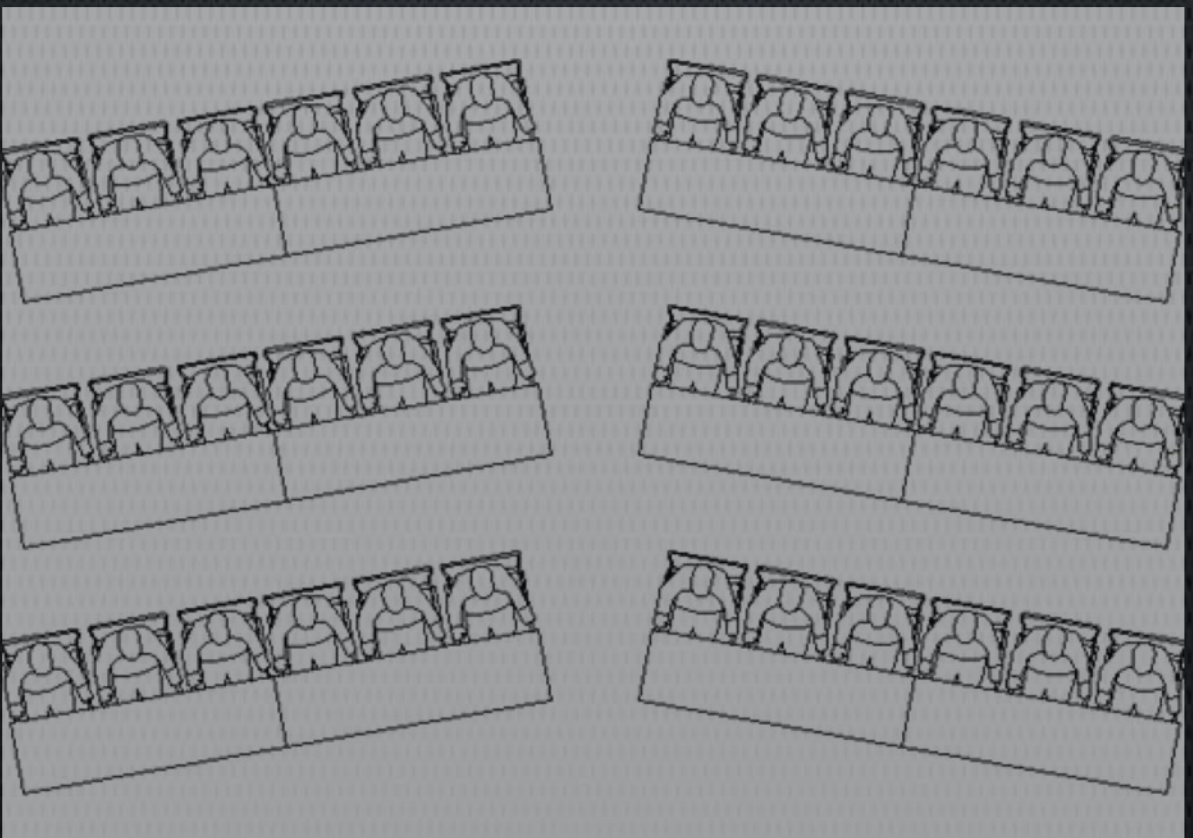

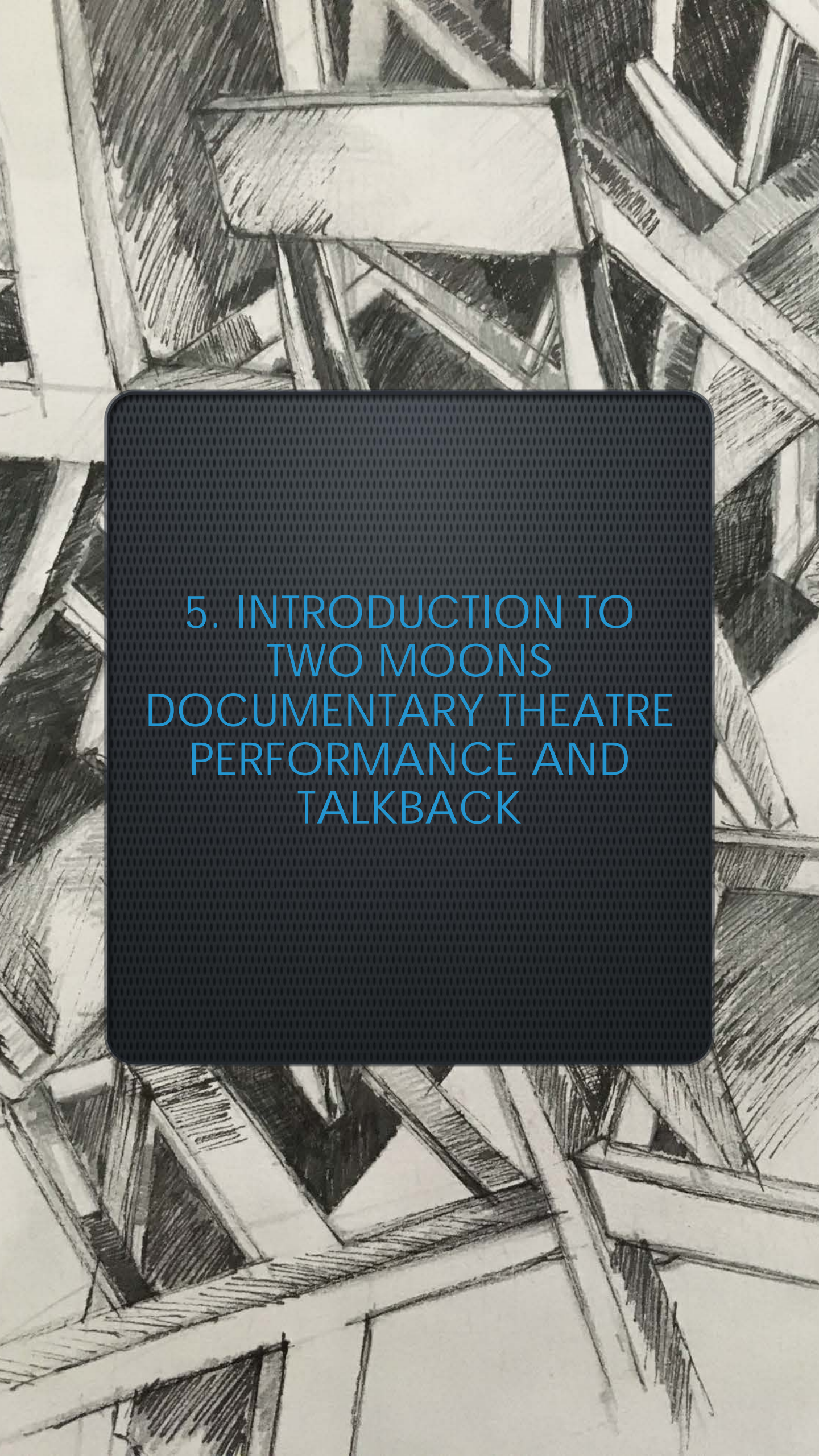
4. EXAMPLES OF SEATING LAYOUTS FOR AUDIENCES

THEATRE: CHAIRS ALIGNED IN CONSECUTIVE STRAIGHT ROWS.

HERRINGBONE: EACH CONSECUTIVE ROW OF CHAIRS AND TABLES ARE ANGLED INWARDS.

5. INTRODUCTION TO
TWO MOONS
DOCUMENTARY THEATRE
PERFORMANCE AND
TALKBACK

What is 2 Moons?

The 2 Moons Programme – Real lives, Real people

A Documentary Theatre Play bringing infringements of older peoples' rights to the stage.

Talkback Session - Real stories encourage real dialogue with the audience creating a catalyst for change & empowerment.

Why a Play on Human Rights?

“ I have learnt that I have the right to be seen as a human even if I am over 60 years old”

Awareness of human rights in day to day lives is low

Older people have grown up in a time where *acceptance* of authority was the norm with little sense of entitlement & more an acceptance of your lot in life

The language used to speak about human rights can be alienating; perceived as legalistic

The play itself acts as a vehicle for delivering an authentic learning experience, linking Human Rights conventions with real human experiences.

The Phases of 2 Moons

- The Play – A Documentary theatre performance
- The post-show Talk Back session
- The individual monologues

Documentary theatre is theatre that uses pre-existing documentary material (such as newspapers, government reports, interviews, journals, and correspondences) as source material for stories about real events and people, frequently without altering the text in performance.

The Play “My Human Rights, My wellbeing”

- The Play – 60-80 min long performance piece with 6 real life stories told in documentary theatre style.
- Themes are negative stereotyping, discrimination, isolation and exclusion, abuse, neglect.
- These themes will highlight to and empower older people to protect themselves.
- Highlights to stakeholders how the human rights of older people are being infringed

The Monologues

- 5 x 10 minute monologues from across Europe make up the whole play.
- Monologues can be performed collectively or individually to highlight particular issues, depending on the requirements of the hosting organisation.

The Talkback Session

A post-performance facilitated talkback session with the audience –
A space to :

- Make sense of their own experience
- Consider the experience of others
- Build empathy
- To enhance interpersonal learning, critical thinking, growth & attitude.

The Talkback Session

- A 30 min post- show talkback session will be facilitated with the audience.
  - A chance to discuss the play with the actors and director on the topics raised to deepen understanding of human rights infringements in everyday life.
  - To engage audiences more and deepen their understanding based on “ My Human Rights, My Wellbeing” handbook.
-